

ЖИВОТВОРНИ ИСТОЧНИК

ЧАСОПИС ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ ❖ БРОЈ 38 ❖ ГОДИНА VIII ❖ БРОЈ ЗА СВЕТУ ПЕТКУ

ХРИШЋАНСКО
СХВАТАЊЕ
ТИЈЕЛА

БОГОСЛУЖЕЊЕ
ХРИШЋАНСКЕ
ЦРКВЕ

ПОСЕТА
ЦАРИГРАДСКОГ
ПАТРИЈАРХА
УКРАЈИНИ
ДОНЕЋЕ
СТРАДАЊЕ
МИЛИОНА
ВЕРНИКА

ГОРДОСТ – УЗРОК
СВЕКОЛИКОГ ЗЛА

СТАРАЦ
ПОРФИРИЈЕ
КАВСОКАЛИВИТ
– БЕСЕДА О
ПРАВОЈ ВЕРИ

У СЈЕЋАЊЕ НА
ПЕТРА МАМОНОВА

ISSN 2303-8411

9 772303 841000

ЧУДО АРХИСТРАТИГА МИХАИЛА

ЧУДО СВЕТОГ АРХАНГЕЛА МИХАИЛА У ХОНИ

САТАНА СЕ ЊЕГА КО ПЛАМЕНА БОЈИ, ЈЕР ВОЈВОДА БОЖЈИ ЗА ИСТИНУ СТОЈИ.

У Фригији беше једно место звано Хона (погружење) недалеко од Јерапоља; и у том месту извор воде чудотворне. Када апостол Свети Јован Богослов са Филипом проповедаше Јеванђеље у Јерапољу. Он погледа на оно место и прорече, да ће се на том месту отворити извор чудотворне воде, од које ће многи добити исцељење, и да ће то место посетити велики Архистратиг Божји Михаил. Ускоро за тим испуни се ово пророчанство, отвори се извор воде, који се прочу на све стране због своје чудесне силе. Неки незнабожац у Лаодикији имаше кћер нему, и због тога беше у великој жалости. Но у сну му се јави Архангел Михаил, и упути га да води кћер своју на тај извор, па ће оздравити. Отац одмах послуша, одведе кћер своју и затече на води тој много народа, који дође да тражи спасења себи од разних мука. То беху све хришћани. Тада тај човек упита, како треба искати исцелење, а хришћани му рекоше: „у име Оца и Сина и Светога Духа треба молити Архангела Михаила“. Човек се онај тако и помоли, и кћер своју напоји оном водом, и девојка поче говорити. Тада се онај незнабожац крсти заједно са ћерком и целим домом својим, и сагради код извора онога цркву у име Архангела Михаила. Доцније се на том месту настани један дечак, по имену Архип, и подвизаваше се ту тврдим подвигом поста и молитве. Незнабошци му чињаху многе пакости, јер им не беше по вољи, што од хришћанске светиње толика сила исхођаше и народ многи к себи привлачаше. Па у злоби својој навратише оближњу реку, да потопи и цркву и извор. Но по молитви Архиповој јави се Свети архангел и отвори у стени крај цркве једну расулину, у коју се погрузи навраћена река. Тако се спасе оно место, и назва се Хона – погружење – јер се река погрузи у отворену провалију. Свети Архип подвизаваше се ту до 70. године своје и упокоји се мирно у Господу.

САДРЖАЈ:

ПЕСМА ЕПИСКОПА ФОТИЈА – ЖЕНА БРАТА СВОЈЕГА	4
БЕСЕДА О СМРТИ – <i>Андреј Ткачов, протојереј</i>	5
БОЛЕСТ КАО СРЕДСТВО МОРАЛНОГ ОЧИШЋЕЊА ЧОВЈЕКА – <i>Милош Зекановић, протојереј</i>	8
ХРИШЋАНСКО СХВАТАЊЕ ТИЈЕЛА – <i>Жељко Теофиловић, протојереј-ставрофор</i>	10
НЕ ОСУЂУЈТЕ! – <i>Андреј Ткачов, протојереј</i>	13
У НОЋ ТАМНУ КАД СЕ СВЕ УМИРИ – <i>Марко Данојловић, протонамјесник</i>	15
БОГОСЛУЖЕЊЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ – <i>Радмило Радовић, протојереј</i>	16
ЕВХАРИСТИЈА КАО ДУХОВСКИ ДОГАЂАЈ – <i>Младен Јурошевић, протонамјесник</i>	18
ЛИТУРГИЈСКА КАТИХЕТИЗАЦИЈА ИЛИ ГАШЕЊЕ – <i>Остоја Дикић, јереј</i>	20
„ГРЧКО ГРОБЉЕ“ ИЛИ „ГРЧКА ЦРКВА“ – ТОПОНИМИ ИЛИ НЕШТО ВИШЕ ОД ТОГА? – <i>др Слободан Продић</i>	21
ПОСЕТА ЦАРИГРАДСКОГ ПАТРИЈАРХА УКРАЈИНИ ДОНЕЋЕ СТРАДАЊЕ МИЛИОНА ХРИШЋАНА ...	24
ИЗ НАЈНОВИЈЕ БЕСЕДЕ ЕПИСКОПА ФОТИЈА О ГУРУИ И УЧИТЕЉИМА	26
РАТ НА ВИСИНИ ДОГМАТА – <i>Серафим Роуз, јеромонах</i>	27
АНТИХРИСТ ЋЕ БИТИ ПРИРОДНА ПОСЛЕДИЦА ЧОВЕКОВОГ ДУХОВНОГ УСМЕРЕЊА	27
ГОРДОСТ – УЗРОК СВЕКОЛИКОГ ЗЛА – <i>Давор Арнаут, ђакон</i>	30
ДА И ДРУГИ ХРИШЋАНИН БУДЕ – <i>Остоја Дикић, јереј</i>	33
БЕСЕДА СТАРЦА ПОРФИРИЈА КАВСОКАЛИВИТА О ПРАВОСЛАВНОЈ ВЕРИ	35
ПАТРИЈАРХ ВАРНАВА – КОМУНИСТИЧКИ ОТРОВ ЗА ЛАКОВЕРНИ СВЕТ	37
У СЕЂАЊЕ НА ПЕТРА МАМОНОВА – <i>Козма Афанасијев, јеромонах</i>	38
СРБИ НЕМАЈУ ДВОЈЕКОВНУ ЈЕЗИЧКУ ПРОШЛОСТ – <i>др Зорица Никитовић</i>	43
ПРИКАЗ КЊИГЕ ХРИСТА ЈАНАРАСА – ПРОТИВ РЕЛИГИЈЕ – <i>Срђан Мاستило</i>	46
УСКОРО ИЗЛАЗИ НОВИ ПРЕВОД КЊИГЕ ОЦА СЕРА- ФИМА РОУЗА „НИХИЛИЗАМ – КОРИЈЕН РЕВОЛУ- ЦИЈЕ НОВОГ ДОБА“ <i>Бојан Чечар, протођакон</i>	48

Излази са благословом
Његовог Преосвештенства Епископа
зворничко-тузланског г. ФОТИЈА

Година VIII, број 38, (број за Св. Петку),
Бијељина, 2021.

Главни и одговорни уредник
протођакон Бојан Чечар

Технички уредник
протојереј-ставрофор Љубомир Самарџић

Секретар уредништва:
јереј Остоја Дикић

Уредништво часописа:
протојереј-ставрофор Љубомир Самарџић,
протонамјесник Синиша Шаренац,
јереј Дражен Ракић, јереј Немања Ерак,
јереј Остоја Дикић и протођакон Бојан Чечар

Адреса уредништва:
Ул. патријарха Павла 40, 76300 Бијељина,
E-mail: casopiszivotvorniistocnik@gmail.com

Часопис излази четири пута годишње

Сарадници часописа:
протојереј-ставрофор Ђоко Б. Лазић, протоје-
реј-ставрофор Зоран Илић, протојереј Драгиша
Симић, протојереј Радмило Радовић, протојереј
Александар Михајловић, протојереј-ставрофор
Жељко Теофиловић, протонамјесник Јован
Максимовић, протојереј Милош Зекановић,
протојереј-ставрофор Драган Илић, јереј Срђан
Васиљевић, јереј Милош Тришић, протонамјесник
Драган Марковић, протонамјесник Ненад Савић,
јереј Кристијан Ђокић, ђакон Бојан Јокановић,
ђакон Давор Арнаут, Данијел Васић, ђакон
Бранислав Недић, и Милица Игњатов

Издавач:
Издавачка кућа
Епархије зворничко-тузланске „СИНАЈ“
Ул. патријарха Павла 40
76300 Бијељина, тел: (+387) 055-222-300
факс: (+387) 055-210-960

Лектор:
ђакон Давор Арнаут

Графичка припрема
џурографика, Зворник

Тираж:
4600

ЖЕНА БРАТА СВОЈЕГА

Епископ Фотије

Свети Крститељ нам рече
реч спасења,
не можеш ти имати
жену брата својега,
и тако нас опомену
на заповест Божију,
не чини прељубу

Свака је жена,
жена брата својега,
осим законите,
и свако ко се
туђом ожени,
Ирод постаје,
спреман Крститеља
обезглавити и
Христа распети

Зато се на Усековање
пости, да не будемо
као Иродови гости,
који се њему
саобразише,
и ништа не рекоше
кад овај, по безумљу,
праведника
погубити даде

Жена брата својега
је и све оно
што је туђе, дакле,
у овој заповести је

и не кради,
не лажи,
и увек истину кажи,
па буди спреман за њу,
ако треба
и главу дати

Крститељ и за нас
свеиенослужитеље рече,
што и свети канони
потврдише,
не дирај црквене области
брата својега, јер се
у светом Откровењу
Црква симболизује
као жена,
од које се дете роди
- наше спасење

Постити и савришен бити,
ученик Крститеља
и Претече,
главу за истину полагати,
у свету можда и
обезглављен,
али у вечности
прослављен,
и што даље од
Иродовог пира,
данас би рекли
- бал вампира.

О СМРТИ БЕСЕДА ОСМА

Књига „Не бој се, само веруј“ представља двадесет и једну беседу о параболома из Старог и Новог завета. Отац Андреј Ткачов, будући талентован књижевник, и искусан духовник, приближава читаоцу смисао библијских параболоа кроз савремену конструкцију текста. На тај начин, отац Андреј сабира и сажима јеванђељску истину, науку светих отаца, са својом дугогодишњом пастирском праксом, и сублимира их у збирку проповеди, о Библији, о Богу, о вери и месту религије у савременом свету. Читајући књигу „Не бој се, само веруј“, читалац стиче утисак да је свака беседа упућена управо њему. Тако нас отац Андреј подсећа, и скреће пажњу, између осталог, и на значај Библије као свете књиге, на значај њеног пажљивог и посвећеног ишчитавања, на силу молитве, смирења и покајања, на то шта је воља Божија о нама, и колико је роптање против исте штетно. Уједно, улива нам снагу и љубав за веру у Бога, у добро, и изнова и изнова понавља оно што савремени хришћанин све чешиће забораваља, да је све могуће ономе који верује.

Чиме се хришћанско разумевање смрти разликује од световног? Колико смрти носи у себи човек? Може ли човек истовремено бити и мртав и жив? Када је смрт на добро? Да ли је неизбежна?

Данас ћемо се осмелити да говоримо о врло озбиљној теми, која се тиче сваког човека — о

смрти. Та тема је табу у савременом друштву: при свој неизбежности смрти, она се потискује у углове сазнања — како се савремени човек не би плашио и како му то не би сметало да ужива у животу. Догађа се нешто чудно: у средствима масовног информисања не стиде се да приказују

тела која су бандити унаказили, градове које су терористи дигли у ваздух, крваве жртве саобраћајних несрећа, што заправо и јесте смрт. Али, поред тога, у друштву, говорити о овој теми није уобичајено. Пробај да заподенеш са неким разговор о смрти! Доживеће те као не баш урачунљиву особу. То је неправедно.

Смрт је ушла у човека, када је Господ рекао: Смрћу ћете умрети, — значи, и то се догодило. И смрт је добро за човека. Тешко је то схватити, али светитељ Амвросије Медиолански има чак и књигу о томе — „Смрт као добро“.

Уопште говорећи, смрти има много. Постоји духовна смрт, којом су Адам и Ева умрли, истог тренутка након што

су пробали забрањени плод. Живели су они дуго: деветсто тридесет година је Адам плакао над својим грехом — али умро је одмах након пада. Та смрт пројавила се у томе што се Адам уплашио Бога, Којег је пре чуо, док је шетао рајем, и осећао Његову близину и разговарао

са Њим. И он је понео на себи плодове греховног пада и изменио се телесно и душевно. Душа Адамова растала се од Господа, његов телесни састав претрпео је видљиве промене — постао је подложен пропадању. Господ му је написао: Земља си и у земљу ћеш се вратити — а то није требало да се деси.

Светитељ Григорије Палама пише да је смрт душе — одвајање душе од Бога. Смрт тела је одвајање тела од душе. То је дељење човека на двојак стање: душа одвојено, тело одвојено — доживљај смрти на који смо навикли. Душа живи без тела, тело без душе не живи. Духовна смрт, поновићу се, — то је раздвајање ума, и душе, и срца од Бога. И у том стању смрти пребива велики број људи.

Неопходна је благодат Божија, неопходни су покајање и вера да би повратили свој однос са Творцем на добар пут и обновили оно што се распало. Реч „religare“, од које је настала реч „религија“ управо и означава обнављање —обнављање бивше везе која се прекинула из неких разлога.

Да смрт може бити добро, може се потврдити речима апостола Павла, који је говорио, да *ако је Христос у вама, онда је тијело мртво гријеха ради а Дух жив правде ради* (в. Рим. 8,10). Тело, мртво за грех, при духу који је жив за Господа, — то је својство у Христу живог човека. То јест, како бисмо у Христу били живи, треба да умремо за грех. Као што видимо, смрт и живот стално воде борбу у човеку. Да би се живело за Господа, треба умрети за грех, а да би се живело за грех, треба бити мртав за Господа. Тако да је смрт духовна појава која не мора обавезно да се повезује са људским трупом, над којим служе опело и којег сахрањују. Смрт може бити и наша животна сапутница. Читали смо у причи о блудном сину. Када се блудни син вратио — а то је лик човека који се покајао, — отац је рекао за њега: Син мој мртав бјеше и оживје, и изгубљен бјеше и нађе се (Лк. 15, 32). То јест, физички блудни син није умирао, он је заиста нестало и вра-

тио се, али у духовном смислу је умро, а потом оживео. Умро је грехом, васкрсао покајањем. Смрт као добро — то је смрт за грех; смрт као добро — то је смрт са Христом! Али ако сте ви умрли са Христом, са Њим сте и васкрсли. „Христе, јуче сам с тобом сахрањен, данас устајем с тобом који си васкрсао. Јуче сам с тобом распет, ти ме, Спаситељу, прослави у свом царству“. Чудесне, поетске речи пасхалног канона, изговорене Преподобним Јованом Дамаскином!

Дакле, смрт као добро — то је смрт за грех. Смрт као ужас — то је смрт за Бога. Смрт као коначна чињеница — то је посао мртвачница; свештеничке службе на којима се опевају покојници; посао свих оних који перу и мажу тела, постављају погребне софре. А смрт као стална чињеница нашег живота, наш сапутник — то је оно о чему говори Господ Бог о грешнику: Син мој мртав беше и оживе, изгубљен бјеше и нађе се. А на другом месту у Јеванђељу Христос говори следеће речи — као одговор на молбу Свог ученика да му дозволи да сахрани оца: Остави нека мртви упогавају своје мртваце (Мт. 8, 22). Значи да постоји неколико врста смрти, кад мртвачи сахрањују своје мртваце. То може значити и да мртви духом сахрањују мртве телом, а ти иди и проповедај Јеванђеље,

то јест сам живи духом, буди жив и чини друге живима.

Сваки човек треба да спозна у себи мртваца. Посебно човек који зна како се зове Онај, Који је дошао да нас избави од вечне смрти. Онај, који зна Исуса Христа, који верује, треба да спозна у себи човека који вапи за Искупитељем, човека који носи у себи смрт — носи смрт душе, и наравно, носи смрт тела. Смрт душе се пројављује кроз грехе; смрт тела кроз наше болести, које су, попут гласника из даљина, послани Богом нашем многострасном телу да подсети да смо из земље узети и да треба да се разложимо на елементе, на молекуле, атоме и у земљу да се вратимо, да би, тамо очишћени, напослетку васкрсли, и обновили се у дан славног и страшног доласка Господа Исуса Христа.

Многострана тема смрти приморава нас да тражимо Спаситеља и да тражимо одговор на питање: зашто је добар наш Господ Исус Христос? А зашто је он тако јединствен, као што кажемо: „Једини Човекољубац?“ — Па зато што је Он победио главног непријатеља. Смрт је главни човечији непријатељ. Наука се бори против глади, социјални покрети се боре, на пример, против ропства или безмерних понижења којима људи понижавају једни друге, против расне, полне или неке друге неравноправности. Наука даје крила авионима, како бисмо прелетали огромна растојања за кратко време. Наука даје неке друге ствари, које нам омогућавају да разговарамо једни са другима на удаљености, да видимо једни друге на дистанци. Само једно не може наука, да се бори са смрћу и да је победи. Покушаји постоје, али покушаји су апсолутно бес-

Светитељ Григорије Палама пише да је смрт душе — одвајање душе од Бога. Смрт тела је одвајање тела од душе. То је дељење човека на двојако стање: душа одвојено, тело одвојено — доживљај смрти на који смо навикли. Душа живи без тела, тело без душе не живи. Духовна смрт, поновићу се, — то је раздвајање ума, и душе, и срца од Бога. И у том стању смрти пребива велики број људи. Неопходна је благодат Божија, неопходни су покајање и вера да би повратили свој однос са Творцем на добар пут и обновили оно што се распало. Реч „religare“, од које је настала реч „религија“ управо и означава обнављање —обнављање бивше везе која се прекинула из неких разлога.

корисни, јер се смрт смеје над снагом јаког, над умом паметног, над знањем научника, над богатством богатог. Само над Христом смрт се не смеје. Ево Он је Силнији од смрти. Тако и кажемо: „Силнији од смрти био си Христе, њу свезавши, нас си избавио“. Ево он је Једини Човекољубац. Он није научник, Он није владар, Он није војсковођа у савременом значењу те речи, то јест, онај који командује војскама, Он није милионер — али Он је јачи од смрти, Једини који доноси свету право добро, и који нас избавља од смртног греха.

Чим схватимо да смо смртни, али при томе не поверујемо у Господа, наш живот истог тренутка губи смисао и укус. Ризикујемо да полудимо од страха, и престанемо да делујемо активно у овом свету. Чим смо спознали да смо смртни, али при томе имамо веру у Најслађег Исуса Који је јачи од смрти, — добијамо директан пут у вечност и учимо да умиремо без страха. Страшно је грешнику да доспе у руке Бога Живога. Страшно ће бити и нама да стојимо пред судом Свесветог Слова. Ипак, Христос, Који се Сам пред смрћу плашио за наше грехе и ужасавао их се, док их је узимао на Себе, даје праведницима такву власт — да умиру са радошћу. Идем, Господе, идем! Спремно је срце моје, Боже, Спремно је срце моје, певаћу и појаћу слави Твојој (Пс. 107, 1) „Прими с миром дух Мој!“ — говорио је на крсту Животодавац. Тако говоре и праведници на самрти: „Прими с миром дух мој“.

Дакле, драги хришћани, смрт живи у нама. Не само око нас, него и у нама — то треба знати. Јачи од смрти је Христос, Њега треба спознати, за Њега се држати. Држи се...за вечни живот,

— писао је Павле Тимотеју. И ви се држите за ризу Оног, Који је Једини јачи од смрти у свету. И знајте, да смрти бива много: постоји духовна смрт, постоји раздвајање душе од тела, и то је чињеница; постоји чак смрт као добро, када је плот умрла за грех, а дух жив за Господа. Ево колико је важно, чак и ако се површно дотичемо те тајне. „Каква се то тајна деси, показа на нама. Како се предасмо трулежи, како се присајединисмо смрти?“

По свој прилици, извори за дубоко црквено разумевање те велике тајне смрти и васкрсења су — чин погребења православног хришћанина, који би ваљало да свако од нас прочита, а свештеници га добро познају, многи чак и напамет, и чин васкршње службе. У чину погребења је Преподобни Јован Дамаскин, као нико други, изразио трепетну тајну неизбежности умирања и ужасног одласка у гроб човека из овог живота, и опроштајних суза над његовим беживотним телом. У пасхалним песмама исти Јован Дамаскин са највећом радошћу и дубоком искреношћу описао нам је оно „Побеђена је смрт победом. Где ти је смрти жалац, где ти је аде победа?“ „Васкрсе Христос и живот живује и мртвог ниједног у гробу“. Све је то наш живот, наше сузе, и наша радост. Мислите о томе, и да вас Господ уразуми да размишљате дубље, мислите јаче и мислите исправно.

*Протојереј Андреј Ткачов
Са руског Ива Бендеља
9/11/2021*

*Преузето са сајта:
www.pravoslavie.ru
(српска верзија)*

БОЛЕСТ КАО СРЕДСТВО МОРАЛНОГ ПРОЧИШЋЕЊА ЧОВЈЕКА

У последње вријеме преко средстава информисања све чешће нам се намеће навалантан став о савременим болестима, које нам перфидно сервирају интеллигентне и софистициране личности. Гушећи се у мору свакодневних контрадикторних и често непроверених информација и пратећи савјете струке у борби за смртно тијело, често заборављамо да је човјек психосоматско биће позвано на светост душе поред здравог тијела!

Свети Василије Велики пише о болестима: „Болести бивају од вештаствених начела и ту је корисна љекарска вјештина, болести бивају као казна за grijех и ту је потребно трпљење и покајање, болести бивају ради трпљења човјековог али и низложења лукавога, као код Јова, и као примјер нестрпљивима као код Лазара, и свети трпе болести показујући свима смирење и границу свима заједничке људске природе“. Дакле, не уздајмо се у љекарску вјештину без благодати Божије и не одбацујмо је због својеглавости јер су доктори од Бога дати људима на спасење тијела јер је тијело стециште Духа Светога. Моли-

мо Господа да спознамо узрок болести своје јер болести бивају као казна, као уразумљење, као испробавање чврстине вјере и трпљења. Често Господ брзо даје оздрављење човјеку али понекад молитва човјека и Цркве бива недовољна јер Господ човјека позива Себи.

Одређен број људи често је збуњен када Господ допушта искушења, болести и патње људима који су добри, по мјери људског ума, али рано умиру, претходно страдају и болују. Још више их чуди када неки људи, који су по њиховој оцјени грешни, порочни и заслужују казну Божију, доживе дубоку старост уживајући у овоземаљском благостању и још се упокоје без великих болова, често изненада. Хришћани другачије треба да гледају на тај изненадни и лаки одлазак са земље. Ми се молимо на богослужењима да крај живота нашега буде безболан, миран, тих и да добар одговор дамо на Страшном суду Христовом и читамо молитве да нас Господ избави од изненадне смрти, од смрти без наше припреме за смрт, без покајања и молитве за опроштај grijехова. Многи од нас

који су сахранили своје вољене или сами болују од карцинома, знамо да је болест тешка и неизвјесна али, кад наступи вријеме да нас Господ позива Себи, ипак је душекориснија таква болест него нека изненадна, коју одређени људи називају лаком и пожељном смрћу. Колико год да су нам страшне предсмртне болести и муке, болест као што је карцином даје нам могућност да се исправимо, исповиједимо, причестимо, са ближњима измиримо, поздравимо, укућање посавјетујемо како даље да живе и онда очишћени имамо могућност да идемо Господу на истину. Такозване брзе и лаке болести не дају нам времена да се покајемо. Вјерници који су јачи у вјери свој животни пут и све што им се догађа, и добро и лоше, прихватају са радошћу јер знају да је то воља Божија и прихватају Божији промицао без гунђања. Они у свакој невољи говоре: „Слава Богу за све!“. Управо та њихова смиреност и молитва раскида све мреже ђаволске и уништава све његове смицилице које имају за циљ да нас удаље од Бога, да нас баце у унијије, очајање и да нас усмјере на пут који води у духовну пропаст. Човјек који благодари Богу у свим животним невољама правилно поступа јер такво благодарење се урачунава у бескрвно мучеништво. Међутим, они који не знају да је Бог онај који познаје срце и душу сваког човјека и зна када је најспремнији да напусти овај пролазни свијет, сматрају да је

Због наше земљоцентричности тешко нам је прихватити чињеницу да Господ некад на нас пушта болести да би пробудио нашу заспалу и умртвљену душу. Погубнија је смрт душе од тјелесне смрти. Душа која пред Господом много вриједи и прима силу Христову, сигурно је искушана кроз многе болести, патње и невоље. Свети Теофан Затворник каже: „Има болести чије изљечење Господ забрањује када види да је болест потребнија за спасење него здравље“.

Христос исцјељује губавце

добро када неко изненада умре без болести и чак прижељкују исту смрт када наступи вријеме њиховом преласку. Свети Јован Златоусти о томе говори: „Ако чиниш добро а на земљи страдаш од људске неблагодарности и зла, знај да те велика награда чека на Небесима“. Људи који мирно живе у гријеху и без казне уживају на овој земљи, у вјечности ће бити лишени Царства Божијега. Суд Божији умногоме се разликује од људског суда.

Због наше земљоцентричности тешко нам је прихватити чињеницу да Господ некад на нас пушта болести да би пробудио нашу заспалу и умртвљену душу. Погубнија је смрт душе од тјелесне смрти. Душа која пред Господом много вриједи и прима силу Христову, сигурно је искушана кроз многе болести, патње и невоље. Свети Теофан Затворник каже: „Има болести чије излечење Господ забрањује када види да је болест потребнија за спасење него здравље“. Велики светитељ руске Цркве, Свети Јован Кронштатски, поучава нас како да се ослободи-

мо од предиспозиције за болести тјелесне и духовне и каже: „Искуство показује да гријех и страсти разарају здравље душе и тијела, а победа над страстима ствара небеско спокојство души и здравље тијелу. Победи мноштво гријехова и бићеш здрав. Чувај у себи спокојство духа и не узбуђуј се никаквим тешкоћама, увредама и неправдама и увијек ћеш уживати у здрављу душевном и тјелесном. Немири, узрујавања, огањ страсти различитих порока, изазивају у нама мноштво душевних и тјелесних болести“.

Када смо тјелесно болесни, сигурно се многи питамо да ли је наша болест посљедица нашег гријеха, наших предака или да се преко нас прослави име Божије. Ако знамо да је болест, између осталог, посљедица гријеха, онда се морамо борити да се ослободимо болести тако што ћемо се претходно ослободити гријеха, јер плата за гријех знамо да је смрт. Као што тјелесно лијечење почиње дијагностиковањем одређене болести и лијечи се провјереним медикаментима, исто тако,

процес излечења душе наше треба почети ослобађањем од гријеха и примајући у себе провјерени „Лијек Бесмртности“. Господ попушта болести на нас ради очишћења нашег срца, зато је веома важно да болести доживљавамо као благодат и знак да нас Господ није заборавио. Свети старци су болести доживљавали као посјете Божије и радовали се болестима јер су кроз њих осјећали посјету Божију. Бог неће подарити оздрављење тијела само ако је болест потребнија за спасење душе.

Када нас Господ кроз болест удостоји своје посјете, трудимо се да покажемо своје духовно гостољубље. Пазимо да нас не преваре, јер данашње вријеме је изњедрило кризу литургијског живота и створило предуслове за савремено отпадништво. Даће Господ да се поново зацари вријеме врлинског живота и да данашњи човјек, ослободивши се страха, поново постане богољубив и човјекољубив.

*Милош Зекановић,
протојереј*

ХРИШЋАНСКО СХВАТАЊЕ ТИЈЕЛА

Хришћанско учење о људском тијелу и уопште о човјеку разликује се од свих метафизичких схватања. То учење је прије свега библијско и не подлијеже античким философским правцима, који су током вијекова извршили јак утицај на схватање саме хришћанске антропологије. Разлика између светоотачког схватања тјелесности и платонистичког учења о човјеку је дијаметрална. Међутим, због јаког утицаја који је извршила Платонова философија на теолошку мисао, светоотачко и библијско схватање човјека - као јединства душе и тијела, за данашње Хришћане изгледа као нешто страни.

Да би разумјели о каквој је разлици ријеч, најприје треба нешто рећи о философији грчког философа Платона. Он је живио у 4. вијеку прије Христа у Атени. Био је Сократов ученик, а Аристотелов учитељ. Оснивач је атинске Академије на којој је и предавао. Писао је у форми дијалога о многим философским темама. Једно од његових најзначајнијих дјела је дијалог „Федон”. Он се убраја у најзнаменитија остварења људског духа. Овај спис је вијековима био једно од најчитанијих умјетничких дјела, и као такав, дао је посебан печат цјелокупној западноевропској културној традицији, али исто тако извршио јак утицај на источну хришћанску мисао, посебно на монаштво у прва три вијека послје Христа.

Уобичајена дуалистичка слика свијета, подјела на идеални и реални, коначни и бесконачни,

савршени и несавршени, вјечни и временити, те дихотомија људског бића на душу и тијело, интелект и осјећаје, теме су традиционалне метафизике које све полазиште налазе управо у овом дјелу.¹

Основно питање о смислу људског живота које заокупља сваког човјека, у Федону се разматра са стајалишта односа живота и смрти. Његово окретање од чулног свијета, Платон објашњава у поменутом дјелу једним митом.

„Изнад небеског свода живе идеје вјечним животом. Оне се не могу спознати чулима, већ само умом. У тај свијет идеја се уздиже Див бог над боговима, а за њим иде војска богова и демона и низ душа које ту пребивају прије свог земаљског постојања. Душа тада личи на возара који управља двама крилатим коњима. Што се богова тиче, возар и оба коња су племенита, али код људи није тако. Возар има људску природу, један коњ је племенитог поријекла, а други је супротан. Душе могу да се за тренутак уздигну у онај наднебески свијет и ту непосредно посматрају идеје, па се враћају назад. Када се душа, кривицом возара, напуни неваљалством, губи крила и пада на земљу улазећи у неко тијело. Када доље угледа љепоту, она се сјећа праве љепоте, када полако почињу да му расту крила и он добија жељу да се врати тамо гдје је боравио раније, прије отјелотворења. Њега ће светина прекоријевати

да је помахнута, полудио, јер ће, како неће моћи да се врати у онај ранији свијет, гледати само у висину. Душа, стога, припада оном натчулном свијету и само покушајима да се уздигне у тај виши свијет, може се постићи блаженство. Душа чезне за идејом када увиди да све што чулима спознаје јесу само слике. Платон каже да је тијело „гроб и тамница душе”²

Платонов свијет идеја је заправо древно грчко предање које говори да су душа и тијело по природи бесмртни. То значи да су многи грчки философи управо тако и вјеровали, да је људска душа нерођена и да је претходно припадала безличном свијету идеја, али да ју је када се покренула из тог идејног свијета, Бог казнио и затворио у тијело, које од тада представља тамницу и гроб душе.³

По том схватању, спасење душе је у томе да се ослободи своје тамнице и врати у нерођени свијет идеја, од којег је отпала, како би се поново вратила у благостање идејног свијета.⁴

Под утицајем ове философске мисли, посебно у окриљу Западне цркве у вријеме схоластике у средњем вијеку,

2 М. Ђурић, *Историја хеленске етике*, Београд 1976, 342.

3 „Основна карактеристика јелинске мисли о тијелу, души и њиховом узајамном односу јесте покушај да се човјек схвати као самостална цјелина и као дио или честица космичке свеукупности. Полазиште за тумачење човјека може бити природни или натприродни карактер његовог бића, антитеза између душе и тијела или, опет, њихова синтеза и јединство”. Х. Јанарас, *Метафизика тијела*, Беседа, Нови Сад 2005, 19.

4 Ј. Влахос, *Људско тијело, аскеза и спорт*, Требиње 2006, 13.

1 Платон, *Федон*, пријевод Колман Рац, Загреб 1996, 9

формираће се учење које ће добрим дијелом утицати и на православну свијест. Према том учењу, човјек саздан од бесмртне и вјечне душе и смртног тијела, за циљ има спасење душе без тијела. Тијело је овдје као и код Платона само тамница и препрека за спасење душе.

Насупрот овог учења јесте схватање човјека у Светом Писму. Чак, и у Старом завјету ово схватање је потпуно другачије од јелинске (грчке) философије.

У Светом Писму о стварању човјека је записано: И рече Бог: „Да створимо човјека по лику Нашем и по подобју. И да владају рибама морским и птицама небеским, и животињама, и свом земљом, и свим гмизавцима гмижућим по земљи. И створи Бог човјека, по лику Божијем створи га, мушко и женско створи их... А створи Господ Бог човјека од праха земаљског, и дуну му у лице дух животни, и поста човјек душа жива” (Пост.1, 26-27; 2,7).

Овдје се виде основне библијске истине. Прије свега, види се да је Бог створио човјека, Света Тројица, а не идејни и безлични бог. Он није нека мјешавина безличних идеја. Човјек је створен по лику и по подобју Божијем. Бог је створио тијело од праха земаљског, у њега је удахнуо дах, те би створена душа. Јасно се, дакле, види да је човјек на позитиван начин створен од Бога.⁵

Душа претходно није живјела у бесмртном свијету идеја,

већ је створена од Бога. Тијело није тамница душе, него је и оно као и душа у тренутку створено. Тако је употпуњен човјек као једна цјелина која се састоји из душе и тијела.

Дакле, нити је тијело постојало прије душе, нити је душа постојала прије тијела. И

Стварање првог човјека Адама

човјек није само душа или само тијело, него је душа човјекова душа и тијело човјеково тијело, дакле, човјек је и једно и друго заједно, пошто се састоји из душе и тијела.⁶

Комадање човјека на двије области постојања тј. бића, на два ”квалитета” постојања, не среће се у учењу Старог завјета. Само једно раздвајање може постојати: раздвајање човјека од Бога.⁷

Према томе, човјек, у суштини, није одређен природом по

⁶ Ibid. 17.

⁷ Насупрот јелинском неповјерењу у тијело и материјалну природу, могло би се рећи да се у Старом завјету јавља извјесна потврда тјелесности. Тијело није предмет који поседујемо, а да истовремено не припада самом нашем бићу, нити је оно некаква претпоставка нашег бића, односно средство - оруђе које остаје туђе човјековој суштини. Х. Јанарас, Метафизика тијела, Беседа, Нови Сад 2005, 20.

себи - својом психосоматском грађом и материјалним свијетом који га окружује. Одређује се у границама односа, свеопште упућености на другога. Човјек је оно што јесте, односно што постоји, само у односу, само у упућености на другога. Овај однос и упућеност су личносни - претпостављају Личност Творца Бога, на коју је човјек упућен као на егзистенцијалну претпоставку.⁸

У Новом завјету, који почиње Оваплоћењем Сина Божијег, у Светом Јеванђељу записано је: „И Логос постаде тијело и настани се међу нама” (Јн.1,14). Ове ријечи јасно указују да је Господ дошао да обнови човјека као цјеловито биће, у јединству душе и тијела.

Још јаснију слику стварности, али и славе нове човјечанске природе коју уводи Оваплоћени Логос, даје нам Јеванђеље од Јована када говори о васкрслосту тијелу Христовом.

Послије Васкрсења тијело Христово је право тијело, на коме се могу опипати ране од клинова и рањено ребро (Јн. 20,27). То је тијело коме није потребна храна за одржавање, али које може да узме храну (Јн. 21,9). Истовремено, то исто тијело је тијело славе (Јн. 20,17) које је превазишло све физичке нужности - оно ступа у предворје „док су врата била затворена” (Јн. 20,19; 20,26). И коначно узлази Оцу (Јн. 20,17) као првина општег васкрсења људских тијела.⁹

⁸ Ibid. 19.

⁹ Х. Јанарас, Метафизика тијела, Беседа,

⁵ Ј. Влаховс, Људско тијело, аскеза и спорт, Требиње 2006, 16.

Дакле, нити је тијело постојало прије душе, нити је душа постојала прије тијела. И човјек није само душа или само тијело, него је душа човјекова душа и тијело човјеково тијело, дакле, човјек је и једно и друго заједно, пошто се састоји из душе и тијела.

У посланицама Светог апостола Павла такође се наставља континуитет библијске мисли о човјековом јединству. И онда када се учини да апостол прави разлику између душе и тијела, то се, према тумачењима отаца Цркве, односи на разлику живота "по тијелу" и живота "по Духу" (Рим. 8,4-5).¹⁰

Да је тијело итекако укључено у процес спасења апостол Павле јасно каже: „Или не знате ли да је тијело ваше храм Светога Духа који је у вама, којег имате од Бога и нисте своји?“ (1 Кор. 6,19).¹¹

Када би човјек био раздијељен на ентитете у којима би претежнија била душа у односу на тијело, вјероватно би домострој спасења био извршен на други начин. Овако се види, да је дјело спасења човјека у обнављању оног што је створено, што није само по себи бесмртно, а то су душа и тијело.

У свом дјелу *Дијалог са Трифуном*, Свети Јустин Философ (2. вијек) каже: „Не би требало називати душу бесмртном, јер ако би она била бесмртна, онда би свакако требало да је назовемо и нерођеном, а ово је на-

равно учење платоничара. Ми знамо да је, међутим, само Бог нерођен и бесмртан и да управо због тога Он јесте Бог. Свијет је насупрот томе рођен, има свој почетак и душе сачињавају његов дио. Постојало је вријеме када душе нису постојале. Стога оне нису ни бесмртне, јер сам свијет се објави као рођен.¹²

Атинагора Атонски у свом дјелу *О васкрсењу из мртвих* пише: „Бог није дао независно биће и живот ни природи људске душе одвојеној од тијела, нити природи тијела засебно, него људима који су сачињени од тијела и душе, тако да би они са истим овим дијеловима од којих су сачињени при рођењу и док траје њихов живот могли да постигну заједнички циљ; душа и тијело сачињавају један живи ентитет“.¹³

Колико год да је тајанствен савез душе и тијела, непосредна свијест човјека о овом савезу говори о органској цјелости његове психо-физичке структуре.¹⁴

Разарање овог савеза представља смрт. Прекид човјековог постојања. Смрт и само пропадање тијела јесте постепено нестајање „образа Божијег“ у човјеку.

Библијско и светоотачко поимање тијела, а самим тим

12 Г. Флоровски, *Живот је црква*, Београд 2005, 266-267.

13 Г. Флоровски, *Живот је црква*, Београд 2005, 271.

14 *Anima autem et spiritus pars hominis esse possunt, homo autem nequaquam* (Тијело без душе је леш, а душа без тијела је утвара) ријечи су Светог Иринеја Лионског Ibid. 271.

и човјека, како смо видјели у потпуној је супротности са учењем античке философије. Хришћанско учење јасно говори да је човјек створено биће од Бога и да самим тим не може бити бесмртан по природи. И душа и тијело подједнако чине човјека. Заправо јединствен и потпун човјек је само онда када је у јединству душе и тијела.

Процес спасења човјека истовремено је везан и за душу и за тијело. Оно што је вјероватно мучило философе, па и теологе, кроз вијекове јесу тјелесни нагони који понекад изопачују човјека као створење Божије.¹⁵ Тражећи у човјеку тај други чист ентитет душу која би требало да буде савршенија од тијела. долази се до платонистичке философије и тезе о свијету идеја.

Далеко од овог схватања је светоотачко учење о човјековом тијелу. То учење јасно показује да је за човјека од исте важности и тијело и душа. Човјек се спасава као јединствена личност. И само у овом јединству човјек се може назвати човјеком, бићем које по благодати Божијој може постати бесмртно.

**мр Жељко Теофиловић,
протојереј-ставрофор**

15 Свети Василије Велики каже да тијело није без разлога добило природне нагоне, него су они за нешто добри и корисни, али је оно ускраћено за словесну мисао како би душа била почаствована словесним врлинама. Ако душа на одговарајући начин употребљава нагоне тијела, онда то бива на корист, док ако се не занима и ако занемари управљање нагонима, то обома наноси штету. Да тјелесне страсти душом не могу бити обуздане, онда би тијело било одговорно за пад. Али будући да има много оних који украте тијело, то значи да тијело није криво онима који покушавају да га оклеветају као предводника зла. Ј. Влахос, *Људско тијело, аскеза и спорт*, Требиње 2006, 38-39.

Нови Сад 2005, 26.

10 У својој Посланици Коринћанима, Свети апостол Павле говорећи о васкрсењу из мртвих каже: „Тако и васкрсење из мртвих. Сије се у распаљивости, устаје у нераспаљивости; сије се у бешичају, устаје у слави; сије се у немоћи, устаје у сили; сије се тијело душевно, устаје тијело духовно“ (1. Кор. 15,42-45). Овдје апостол под тијелом мисли на целокупног човјека.

11 Нетрулежност светитељских тијела (моштију) јасан је доказ пребивања Духа Светога у њима. То је благодатни склад душе и тијела који се постиже благодаћу Божијом.

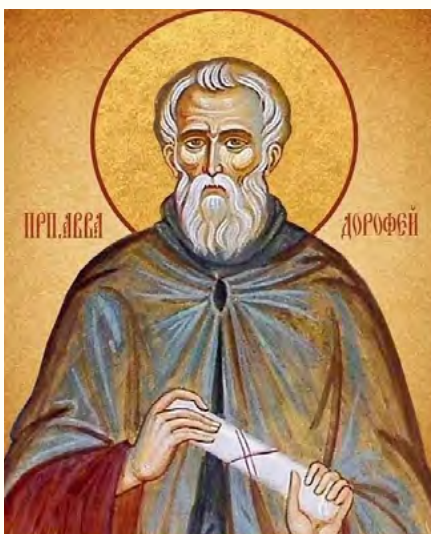
НЕ ОСУЂУЈТЕ! ПРОТОЈЕРЕЈ АНДРЕЈ ОВЧИНИКОВ

*Преклињем вас: не осуђујте никога,
ово је најлакши начин да не будете осуђени у будућем веку.
Из писма игумана Никона (Воробјов, † 1963)*

Ви добро знамо заповест из Јеванђеља: *Не судите, и неће вам се судити* (Лк. 6, 37). Али, из свог животног искуства знамо да управо ову заповест најчешће кршимо. Своју пажњу и духовни поглед стално усмеравамо на животе и поступке других људи. Последње што желимо је да строго и будно пазимо на себе. Склони смо да грешке других људи посматрамо са тачке гледишта судије, а сопствене грехе – увек са становишта адвоката. Занимљивије је анализирати понашање ближњих и судити им: томе много времена посвећује не само већина неверујућих, већ и многи од нас.

Навешћу пример. Потпуно различити људи стоје у реду за исповест, свако чека свој ред. Већина су одрасли, али има и младих. Након старије жене, коју је свештеник брзо исповедио, прилази млада, симпатична девојка. И свештеник много дуже слуша њену исповест. Људи у реду почињу аутоматски да размишљају: „Девојка је лепа и млада, па је наш баћушка очаран. На крају крајева, он је жив човек, коме се то не дешава...” Али, разлог је био другачији. Девојка о којој је реч имала је говорну ману, муцала је и требало јој је много времена да наброји све своје грехе. Због тога је исповест трајала толико дуго. Ипак, неки људи су пожурили да осуде свештеника.

Негативно искуство је човеку неопходно и често корисно. Знајући своје грешке, хришћанин увиђа своју ограниченост и неспособност да исправно сагледа туђи живот. Уверава се да може погрешити. За поштеног човека грешке су неопходне: уче га смирењу и помажу му да се избори са осуђивањем других.

Ава Доротеј

Грех осуђивања често је присутан у породичном животу, међу блиским рођацима – једном речју, међу онима које највише волимо. Недавно сам чуо следећу причу. Једна жена је својој кћерки донела две велике и лепе јабуке. Девојчица је радосно узела обе јабуке и прво загризла једну од њих. Мајка је чекала да кћерка подели другу јабуку са њом. Али, девојчица је уместо тога загризла и другу

јабуку. У мајчиним очима појавиле су се сузе: толико је желела пажњу и љубав своје кћерке. Мислила је како је није успела научити оном најважнијем – љубазности и саосећању. Међутим, мајка је исхитрено осудила своје дете. Прогутавши други залог, девојчица је пружила мајци једну од загрижених јабука и рекла: „Мама, узми ову јабуку! Слађа је од оне друге!” Ова прича из реалног живота учи нас да не журимо са закључцима и да не судимо о другима „пребрзо“, већ да се потрудимо да стрпљиво носимо бремена један другог (Гал. 6, 2). Човек је биће које се стално мења, и морамо веровати да ће се пре или касније открити наша најбоља душевна својства.

У нашој борби са грехом осуђивања веома је важно пратити своје помисли. Потребан нам је посебан духовни „филтер“ који ће задржати све грешно и нечисто – све такве ствари које продру у душу и почну да прљају човека кроз помисли и осећања. Ради се о обраћању пажње на свој унутрашњи живот и, што је најважније, о неповерењу у сопствене помисли. „Не верујте себи“ – то је златно аскетско правило. Многи хришћани су га испунили и тиме постигли светост живота. Не верујте помислима које приказују друге људе с најгоре стране и воде ка греху

осуђивања! Потребно је много унутрашњег напора да се затворе очи пред недостацима других људи и виде само њихове најбоље особине. Старац Пајсије Светогорац је такву врсту духовног труда назвао „умећем добре помисли“.

Дозволите ми да речено илуструјем примером који показује како је један те исти човек виђен из три различите перспективе. Једном су три брата, која су се затекла ноћу у пољу, угледала усамљеног путника. „Ово је сигурно лопов и пошао је да опљачка некога усред ноћи“, помислио је први брат. „Ово мора да је неки развратник. Пошао је на састанак са неком женом, да би згрешио с њом“, одлучио је други брат. „Без сумње, овај странац путује у суседни град, где се налази велики манастир, како би ујутру уз молитву прославио хришћански празник“, мислио је трећи брат. Кристално је јасно да је сваки од њих мерио путника по сопственој мери (Мт. 7, 2). Исто се дешава у нашем духовном и свакодневном животу када процењујемо поступке људи који нас окружују и верујемо својим помислима.

Не само у метрополама, већ и у малим градовима често видимо људе пијане, лоше обучене, како просе. Ти људи спустили су се на само дно друштвене лествице – изгубили су посао, заборавила су их сопствена

деца, издали их вољени супружници... А има и оних који су на принудном лечењу, имају полицијски досије, живе као скитнице и издржавају дугогодишње затворске казне. Сви они живе на граници очајања, а понекад и самоубиства. Неки од њих прелазе ову страшну црту. Можемо ли их осудити? Имамо ли ми право на то? Намеће се само један одговор: Не, и још једном не! Као што су говорили људи који су живели у стара времена, пре него што некоме било шта замерите, обујте његове ципеле, прођите његовим путем, спотакните се о сваки камен на том путу и претрпите све недаће које је он поднео! Ван сваке сумње, после тога нећемо хтети да осудимо човека који је до пре минут био страшно крив у нашим очима!

Авва Доротеј је причао како су једном трговци робљем продали две девојчице двома различитим женама. Једну девојчицу купила је побожна удовица, а другу блудница. Свака је на свој начин васпитавала своје усвојено дете. Удовица – у страху Божјем и благочешћу, а друга – у разврату и греху. Пред нама је тајна Божја. Ко то може објаснити? Једна девојка је годинама учила о Богу и Вечном Животу, док друга никада није видела ни чула ништа добро, окружена пороком и непристојношћу. Како је могуће обема девојкама

судити на исти начин?

Грех осуђивања тесно је повезан са таквом болешћу наше душе као што је радозналост. Морамо бити мање заинтересовани за то како други живе, а не трошити на то своје драгоцене унутрашње енергије и силе. Радозналост увек изазива збуњеност због туђег начина живота, па човек неизбежно губи свој душевни мир. Гледање „бољег живота“ прво доводи до зависти, која се дефинише као „туга због благостања ближњег“. Затим завист подстиче развој греха осуђивања. Погледајте људе који никога не осуђују: они живе строго и нерасејано. Не интересују их туђи животи и труде се да не виде како недостатке, тако ни успехе својих ближњих. Сувише смо слаби да бисмо се, како апостол Павле каже, „радовали са радоснима“ (Рим. 12, 15). У већини случајева завидимо туђој радости. Мали је број оних који великодушно покривају недостатке својих ближњих – већина пада у осуђивање. И тако долазимо до исправног закључка: морамо обуздавати своја чула, посебно чуло вида и слуха, борити се против радозналости и мање причати о туђим животима.

Предлажем вам да чујете причу која потврђује истинитост управо реченог. Једна породица је била приморана да промени место становања. Преселивши се на ново место, жена није променила своју стару навику да често гледа кроз прозор у друге људе. Једног дана изненађено је приметила да је њена комшиница окачила потпуно прљав веш да се суши. То јој се учинило врло чудним и жена је одмах осудила своју „лењу“ и „неуредну“ комшиницу. Исто

Грех осуђивања тесно је повезан са таквом болешћу наше душе као што је радозналост. Морамо бити мање заинтересовани за то како други живе, а не трошити на то своје драгоцене унутрашње енергије и силе. Радозналост увек изазива збуњеност због туђег начина живота, па човек неизбежно губи свој душевни мир. Гледање „бољег живота“ прво доводи до зависти, која се дефинише као „туга због благостања ближњег“. Затим завист подстиче развој греха осуђивања. Погледајте људе који никога не осуђују: они живе строго и нерасејано.

се понављало неколико дана за-редом: комшиница је изнова и изнова качила прљав веш у дво-ришту, што је поново и поново изазивало осуђивање код жене. Најзад, једног сунчаног дана, жена је погледала кроз прозор и довикнула мужу: „Погледај, данас коначно видим потпуно чист веш у дворишту наших комшија!” На то јој је муж пре-бацио: „Не баш, данас сам рано устао и опрао прозоре како тре-ба!”

Било би тако дивно да се из уста хришћана никада није чула ни најмања осуда чак ни најго-рих људи. „Оправдајте свакога“ – каже стара јеврејска мудрост. То значи да не би требало да тражите потврду својих лоших мисли о неком човеку, већ, на-против, да се потрудите да га разумете и оправдате у свом срцу.

Ако ово будемо практико-вали, болест осуђивања ће сла-бити у нашим душама. Осуђи-

вање као страст престаће да нас мучи. Престаће страдање које изазива ова страст. Јеванђелска заповест о неосуђивању, као и свака друга заповест, пружиће нам унутрашњи мир и духов-ну радост ако је испуњавамо. Испуњавање заповести кроз уздржање увек је мала победа над самим собом, а такве побе-де могуће су само са Христом, Који је „близу“. У супротном, пожњемо плодове нашег не-веровања у Бога и страдаћемо као што страдају деца која не слушају одрасле.

На крају нашег разговора, желим са читаоцима да поде-лим причу из детињства. Јед-ног врелог летњег дана до наше куће довезао се наш добри ком-шија, ујак Саша, који је нас децу увек возио на свом мотоциклу са приколицом. Показао ми је на издувну цев, која је светлу-цала на сунцу, и нежно рекао: „Веома је врућа, не дирајте је“. Међутим, чим је ушао у кућу,

отрчао сам до мотоцикла и бо-сом ногом дотакао забрањену цев. Одмах сам се опекао у до-диру са врућим металом, почео да скакућем и безглаво одјурio кући.

Питање је: Да ли сам имао право да било кога другог кри-вим за опекотине? Јасно ми је речено: „Не дирај, иначе ћеш бити повређен“. Тако се и до-годило. Ако кршење закона физичког света доводи до стра-дања нашег тела, онда кршење духовних закона наноси штету и причињава бол нашој бесмрт-ној души. А свако од нас има само једну. Речено је више него тачно и када се ради о греху осуђивања, с којим ћемо се, уз Божју помоћ, борити.

*Превод са енглеског за
svetosavlje.org
Бојана Мулидраговић*

*Извор:
Orthodox Christianity*

ДУХОВНО ПЈЕСНИШТВО

**У НОЋ ТАМНУ
КАДА СВЕ СЕ УМИРИ**

*Као росна траву душу прекрију сузе
У ноћ тамну када све се умири
Слабог од гријеха у наручје ме узе
И у мени сав трептај се смири*

*Причам ти дуго, молим се Оче наш
Стрпљиво ме слушаиш и држиш за руку
На сво гријеховно блато загрљај ми даиш
И као руком однесеш сву животну муку*

*У сан утонем безбрижан у Теби
Ти животна снаго, смислу живота
Када сам са Тобом ја се враћам себи
Смислу свега, име Ти је доброта.*

Марко Данојловић, протонамјесник

БОГОСЛУЖЕЊЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

Богослужење је нешто што сачињава неопходну и насушну потребу, као и припадност истинског хришћанства и истинске Цркве Божије. Самим својим бићем смо призвани на служење Богу, као и сва створења Божија која исповиједају славу Божију, а тим прије ми, који смо обдарени разумом, дужни смо исповиједати име Божије.¹

Хришћани, као и Јудеји и многобошци, практиковали су

посебних служби, сачињених од псалама, химни и молитава. Управо су те службе свим каснијим литургијским облицима послужиле као језгро из кога су, кроз развој богослужења, проишле данашње службе часова током дана и ноћи. Кроз молитву у одређене часове, освећује се целокупно вријеме дана и ноћи, тиме што се дио тог времена приноси Богу, као што се приносио и старозавјетни десетак.³

Црквено богослужење у свом

и вече су били најчешће вријеме за дневне молитве, а из јудејства овај обичај прелази и у хришћанство и ту добија литургијску обраду, прије свега под утицајем каснијих монашких обичаја.

Богослужења дневног круга започињу увече, јер по јудејском систему рачунања времена прво долази ноћ, док се у грчко-римском свијету полази од дана. Ове двије традиције коегзистирају у нашој литургијској пракси и прво богослужење дневног круга јесте вечерња служба, према јудејском начину рачунања. Међутим, у посту се слиједи грчко-римска традиција, тако да пост или мрс почињу ујутру.⁶ Са дневним богослужењима Православна црква је, још од апостолских времена, сјединила различите свештене успомене које се врше у славу Божију, у част светих, за освећење живих и у спомен усопших – из чега су произашли различити дани богослужења током седмице и године, а то су: празници, дани поста, недјеље и остали седмични дани.⁷

Богослужење Цркве Христове је неколико вијекова вршено према усменом Предању и Светом Писму, тј. на основу ријечи и текстова који су били везани за самог Господа Исуса Христа. Ширењем Цркве јавила се потреба да се текстови молитвословља записују и сабирају у појединим црквеним заједницама. Успомене на многобројне мученике, као и успо-

Формирање типика, које је започело још у апостолско доба, окончано је у XVI вијеку, када он добија свој данашњи облик. Типик је пратио све оне епохе кроз које је пролазила Црква, и у којој је свака од њих садржавала неку себи својствену снагу и љепоту. То је имало великог утицаја на формирање богослужења и самог типика.

да се моле у одређене моменте дана и ноћи. Ова лична молитава, која је вршена слободно и у већини случајева импровизовано, временом је попримила форму служби, односно молитава које су имале конкретан садржај и вршене су у храмовима од стране целокупне хришћанске заједнице. Тако је временом формиран систем свакодневних богослужења, која се називају богослужењима дневног круга.² Познато је да је хришћанска Црква као наследник, између осталог, и јудејског храма као и синагоге, у почетку своје вјернике окупљала на јавну молитву од три до седам пута на дан. То је био узрок веома раној појави

средишту има постојано понављање у времену. Али читав смисао тог понављања је управо у томе што се у њему спомиње и актуелизује нешто што је непоновљиво. Евхаристија је актуелизација једног, јединственог и непоновљивог догађаја, при чему се та Тајна састоји и у могућности да се савлада вријеме, тј. у јављању и остваривању догађаја који се десио као надвременска, вјечна реалност.⁴ Круг дневних служби свој почетак налази у обичају да се молитвом обиљеже важни периоди дана: јутро (3. час), подне (6. час), вече (9. час и вечерња) и ноћ.⁵ Јутро

3 Сравни: Јоанис Фундулис, *Двадесетчетворочасовно славословље*, Цетиње-Подгорица, 2009, стр. 5.

4 Александар Шмеман, *Увод у литургијско богословље*, Шибеник, 2005, стр. 28.

5 Иван Николајевич Мансветов, *Церковный уставъ (Типикъ), его образование и судьба въ греческой и русской церкви*, Москва, 1885, превод са руског: Слободан Продић, Шибеник, 2010, стр. 30.

1 Григорій Дебольский, *Дни богослужения православной каволической восточной церкви*, Томъ I, С.-Петербургъ, 1901, стр. 1.

2 Сравни: Јоанис Фундулис, *Литургика I*, Увод у свето богослужење, Краљево, 2004, стр. 103.

6 Сравни: Ј. Фундулис, *Литургика I*, стр. 103.

7 Сравни: Г. Дебольский, *наведено дјело*, стр. 1.

мене на догађаје из Христовог живота свечано су прослављане, па је и за те светковине било потребно сакупити што већи број пјесама и молитава. Хришћанско богослужење је у IV вијеку доживјело свој процват и од тог периода почињу да се формирају типичи⁸, по којима ће даље да се врши богослужење у Цркви.

Богослужење Православне цркве врши се по уставу или типичу, а то значи да се оно врши по одређеним правилима, по установљеном поретку или чину.⁹ Сходно томе, Црква у свом богослужбеном циклусу не познаје неуставан начин вршења богослужења.

Појави типика, који регулише богослужбени поредак, претходили су тзв. лекционари, у којима се указује на читања из Светог Писма и употребу одређених црквених пјесама.¹⁰ Такви су нпр. Јерусалимски лекционар (417-439) и Јерусалимски канонар (VII вијек). Типик, као књига, садржи указивања на то како смо, у ком дану и часу, при каквим службама и у каквом поретку, дужни проузносити молитвословља¹¹ која су садржана у Службнику, Часослову, а посебно у Октоиху, Минеју и Триоду. Дакле, богослужбени текстови, на основу којих су се вршиле службе по одређеном типичу, до нас су дошли у многобројним књигама, и то са мањим или већим разликама.

8 Миломир Радић, „Рукопис минеја за новембар преписан у Јовању под Овчаром 1565. године“, у: *Наша прошлост*, 8, Краљево, 2007, стр. 29.

9 А. Шмеман, *наведено дјело*, стр. 21.

10 *Настольная книга священнослужителя*, том 1, Москва, 1977, стр. 7.

11 Константин Никольский, *Пособие к изучению Устава богослужения православной Церкви*, С. - Петербург, 1894, стр. 111.

Будући да наш богослужбени Устав – Типик има за задатак да црквена богослужења прилагоди потреби појединих (било празничних или седмичних) дана, то је његово састављање било неопходно за Цркву још од времена самог настанка празника, али и богослужења у одређене дане. Појава првих празника може се датирати још у апостолски период када постоји богослужење недјељом, па самим тим прве тачке нашег типика заправо су чиновни (дијелови) недјељног богослужења самих апостола. Оваква констатација иде у прилог тврдњи оних древ-

них руских писаца који Типик сматрају богонадахнутом књигом.¹² Устав је започео да се формира у оно вријеме када је хришћане одликовао узвишен духовни живот, који је и дао могућност да се у то вријеме појаве богонадахнути списи.

Богослужење, као јавна молитва, по својој природи захтијева постојање прописаног чина који ће одређивати како оно треба да се врши. Развој богослужења, од IV вијека па надаље, учинио је неопходним успостављање литургијског поретка за његово уређено вр-

12 Сравни: Михаил Скалабанович, *Толковый типикон*, Москва, 1995, превод са руског: Слободан Продић, Шибеник, 2008, стр. 3.

шење.¹³ На тај начин почиње састављање парохиских и монашких типика, који су из разлога брзог ширења монашке богослужбене праксе, и њој својствене химнографије, били веома сложени.

Формирање типика, које је започело још у апостолско доба, окончано је у XVI вијеку, када он добија свој данашњи облик. Типик је пратио све оне епохе кроз које је пролазила Црква, и у којој је свака од њих садржавала неку себи својствену снагу и љепоту. То је имало великог утицаја на формирање богослужења и самог типика. Међутим, није само Црква у времену, него и Црква у простору, тј. на разним географским предјелима, имала утицај на стварање типика, те се с правом може рећи да је богослужбени устав створила једна, света, саборна и апостолска Црква, како у времену (историји), тако и у простору (васељени).

Типик, као књига у нашем времену, врло је сложен, и он није продукт једног времена или једног лица.¹⁵ Он, свакако, има једну веома дугу историју. Древни манастирски уставни, који су дошли до нас, садрже веома мало литургијског материјала, а то значи да литургијски дио није био одвојен од дисциплинарног дијела.¹⁶ Црквени

13 Ј. Фундулис, *наведено дјело*, стр. 67.

14 Сравни: М. Скалабанович, *наведено дјело*, стр. 3.

15 Н. ђ. Красносельцев, „Типикъ церкви Св. Софїи въ Константинополѣ (IX в.)“, у: *Летопись*, Историко-филологического общества при Императорском Новороссийском университете, Т. 2, Одесса, 1892, стр. 170.

16 *Настольная книга священнослужителя*, стр. 8-9.

устав, као системски регулатор поретка служби дневног, триодног и мјесечног круга, јесте једна од најкасније насталих црквено-службених књига и формира се у епохи када три наведена поретка већ имају своје препознатљиве облике.¹⁷ У литургијском предању Православне цркве богослужење се развијало у два правца, тј. настају два богослужбена поретка или типика – парохиски и монашки. Почевши од V вијека типичи почињу да се записују, да би касније и сама књига правила понијела овај назив – Типик.¹⁸

Обустављање прогона хришћана и оживљавање богословља под утицајем христолошких спорова, као и сам процват монаштва, итекако је имао благотворан утицај на развој богослужења у периоду од IV до V вијека. Ако се сјетимо да је већ крајем III вијека у неким црквама дошло до усложњавања чина Литургије и јутрења, као најважнијих богослужбених

чинова у то вријеме, у овом периоду историје Цркве долази до формирања готово цјелокупног круга дневних богослужења. Иако постоје очигледне разлике у чину појединих цркви, ипак се може говорити о томе да се почетком IV вијека по читавом Истоку формира доста једнак и устаљен тип богослужења или, боље речено, неколико типова, који ће у каснијим временима (до почетка IX вијека) у суштинским цртама обиљежити чин дневног богослужбеног круга. Истовремено, током IV и V вијека долази до формирања првих мјесецошлова, као и до формирања циклуса великих празника, чији број скоро да досеже данашњи број ових празника. Као изузетно плодотворни у домену богословља, захваљујући веома интензивним црквеним кретањима, ова два вијека су плодотворна и у домену црквеног богослужења, тј. долази до формирања већ препознатљивих дијелова, форми и облика, које ће у периоду од VI до VIII вијека бити надопуњене химнографским сегментима, а у времену од IX до XII вијека доживјеће и

својеврсно естетско усавршавање.¹⁹

Типик, у облику у ком је дошао до нашег времена, представља остварење хришћанске идеје богослужења²⁰, јер је богослужење I вијека било зрно, које је израсло у данашњи богослужбени облик, завршавајући свој раст и попримајући коначан облик. Не стварајући ништа ново у садржају служби, и ослањајући се на већ постојећи службени материјал, типик само склапа поменуте елементе и даје руководство за њихово правилно коришћење²¹, према условима црквене године, и у складу са дневно-седмичним циклусом богослужбених посљедовања, те постаје регулатором богослужења у Цркви до данас.

мастер теолог

Радмило Радовић, протојереј

17 И. Мансветов, *наведено дјело*, стр. 3.

18 Арсеније Главчић, „Типик архиепископа Никодима“, у: *Српска теологија данас 2009*, први годишњи симпозион, Београд, 2010, стр. 294.

19 Сравни: М. Скалабанович, *наведено дјело*, стр. 83.

20 Михаил Помазански, *Критика литургијског богословља Александра Шмемана*, на: <http://www.svetosavlje.org/biblioteka/Teologija/PomazanskiSmeman.htm>, преузето: 2012-03-11 5:52 PM

21 И. Мансветов, *наведено дјело*, стр. 3.

ЛИТУРГИЈСКО БОГОСЛОВЉЕ

ЕВХАРИСТИЈА КАО ДУХОВСКИ ДОГАЂАЈ

Дух Свети је заиста Душа Цркве, како се то понекад каже. Он је тај који чини да Црква јесте Црква, и зато је толико важна Његова улога у Евхаристији, као реактивизатора анамнезе историјске Цркве историјског Христа и Његовог дјела спасења и тијела спасења, које је Црква. Али исто тако и епиклеза Духа

Светога, који призиван, оприсутњује Царство Божије.

Цјелокупна икономија спасења није у сјећању на Смрт и Васкрсење и Вазнесење Христово, него и на Други Његов долазак. Дакле, не само на прошлост која се већ збила, него и на будућност која ће се збити, и зато је Евхаристија такође и епиклеза

(призив Св. Духа).

Ријечи молитве епиклезе у којој се служашчи моли за јединство у заједници су: „Нас све који се од једног Хљеба и једне Чаше причешћујемо, сједи ни једне са другима у заједници једнога Духа“. Лишен заједнице Светог Духа, хришћански живот би се свео на психолошки

У Христу, цијело човјечанство добија могућност да прими Духа Светог. У богослужбеном животу Православне цркве, православни Хришћани исповиједају своју вјеру у Духа Светога, као у онога Који пружа залог живота, и указују поштовање Његове Божанске Личности: *Обожаваћу, пјеваћу и прославићу Име Твоје са Оцем и Јединородним Сином, сада и свагда и вавијек вијека. Амин. Затим, измоливши јединство вјере и заједницу Светога Духа, сами себе и једни друге, и сав живот свој Христу Богу предајмо.*

доживљај човјека, независан од других чланова Цркве.¹ Причешћивањем би се тада настојала остварити заједница са Христом, али мимо ближњих. Евхаристија је, међутим, дјело Светог Духа који сабира вјерне око епископа који у име Христово предстоји евхаристијском сабрању. Она је сабрање свих или многих у Једном (Христу), а не догађај у коме се успоставља вертикална веза појединаца с Богом. Једино под окриљем дејства Светог Духа Којим се изливају потоци благодати, који напajaју сваку твар ка оживљењу,² може се доживјети истина да пут к Богу мора пролазити кроз ближњег. Дух Свети је тај Који је ради Христа ушао у свијет,³ Који оживљује (2Кор.3,6), Који је „благодат и живот сваке твари“.⁴

То значи да се Евхаристија никако не смије посматрати само као учешће у нечему што је „свето“, него као учешће у Једном Светом. Зато се на Евхаристију не смије гледати као на средство благодати, него у њој треба видјети и доживјети Христа, који кроз заједницу са Собом, у Духу Светом, спасава све вјерне и цјелокупни свијет. Због тога Евхаристија и јесте „духов-

на жртва словесног служења“.⁵

У Христу, цијело човјечанство добија могућност да прими Духа Светог. У богослужбеном животу Православне цркве, православни Хришћани исповиједају своју вјеру у Духа Светога, као у онога Који пружа залог живота,⁶ и указују поштовање Његове Божанске Личности: *Обожаваћу, пјеваћу и прославићу Име Твоје са Оцем и Јединородним Сином, сада и свагда и вавијек вијека. Амин.*⁷ Затим, *измоливши јединство вјере и заједницу Светога Духа, сами себе и једни друге, и сав живот свој Христу Богу предајмо.*⁸

Дух свети васкрсењем,⁹ ос-

5 Николај Афанасјев, *Црква Духа Светога*, 54.

6 Јован Дамаским, *Источник знања*, 305.

7 Молитва Светом Духу.

8 Молитва коју чита свештеник на Литургији.

9 „Васкрсење Христово је била победа, не само над Његовом смрћу, него над смрћу уопште. У Његовом Васкрсењу читаво човјечанство, читава људска природа, са-васкрсла је са Христом, „људска раса је заодјенута нетрулежношћу. Са-васкрсавање, не у смислу да су сви устали из гробова. Човјек још увијек умире, али безнадежност смрти је укинута. Смрт је постала беспомоћна, а читавој људској природи је дата сила или „*potentia*“ васкрсења. Апостол Павле говори о овоме веома јасно: „А ако нема васкрсења мртвих, то ни Христос није устао... Јер ако мртви не устају, то ни Христос није устао“ (1.Кор.15,13). Апостол Павле жели да каже да би васкрсење Христово било без значаја ако не би имало своје универзално испуњење, ако читаво Тијело не би имплицитно било „пре-васкрснуто“ заједно са Главом. И вјера у Христа би тада изгубила сваки смисао и постала би празна и узалудна... тада не би имало ничега у шта би се вјеровало. „А ако Христос није устао, узалуд вјера ваша“ (1.Кор.15,17). Без вјере у опште васкрсење, вјеровање у Христа би било узалудно и без сврхе. То би била само испразна слава. „Али Христос је васкрсао из мртвих, и по-

лобађа Христову човјечанску природу од закона смрти. У велики дан Педесетнице,¹⁰ Свети Дух силази на сабрање вјерних и нова твар се пројављује кроз Цркву у којој Свети Дух дјелује у заједници са Христом. Светим Духом се увиђа свака премудрост, јер Он осуштаствљује сваку твар,¹¹ и Он је тај који свијет приводи Христу.

Дух Свети чини ово дјело тако што нас рађа у Христу и сједињује са Њим: „Јер се и једним Духом сви ми крстисмо у једно тијело“ (1.Кор.12,13). Светим Духом се изливају потоци благодати, квасећи све створено да би оживјело,¹² „јер Дух Свети оживљава (Јн.6,63) и освећује човјека“.¹³ Не дјелујући мимо Христа, Свети Дух не дјелује ни мимо Цркве. Слањем Духа Светога, Христос је испунио своје завјештање, дато ученицима и цијелом свијету: „И, ево, ја сам са вама...“ (Мт.28,20). На Духу Светом, Који је пучина благодати,¹⁴ темељи се посланство апостола на проповијед (Јн.20,21) помажући им да испуне вољу Божију (Еф.1,9).¹⁵

Мастер теолог Младен Јурошевић, протонамјесник

стао прворођени од свих који су уснули“ (1.Кор.15,20). У овоме се налази победа живота“. Опширније о овој теми види код: Георгије Флоровски, *Богословске студије*, 50.

10 На дан Педесетнице Дух Свети је сишао на апостоле и на све тада присутне на молитви. „Ти језици су остали у свијету и у њему су, чинећи ризницу дарова Духа Светога који у Цркви обитава“, опширније види код: Сергије Булгаков, *Православље*, 12.

11 Степена, антифон, глас други.

12 Степена четвртог гласа.

13 Мирко Ђ. Томасовић, *Символ вјере, Тумачење Никејско-цариградског Символа вјере*, 198.

14 Пентикостар, уторак Педесетнице, трипеснец, пјесма 9.

15 Мирко Ђ. Томасовић, *Символ вјере, Тумачење Никејско-цариградског Символа вјере*, 200.

1 „Црква већ сада и овде представља нову целовитост и саборност“, види: Мирко Ђ. Томасовић, *Бог Логос*, 234

2 *Октоих*, Јутрење у недељу, антифон 2, слава, глас 4.

3 Молитва на крају *Акатиста Исусу Сладчајшем*.

4 Пентикостар, уторак свете Педесетнице, трипеснец, пјесма 9.

ЛИТУРГИЈСКА КАТИХЕТИЗАЦИЈА ИЛИ ГАШЕЊЕ

*Идите и научите све народе,
крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа.
Учећи их да држе све што сам вам заповиједио...
(Мат. 28,19-20)*

Послије Октобарске револуције мноштво Руса нашло се у избјеглиштву на Западу. С обзиром да су бјежали од комуниста, радило се дакле о вјерујућим људима, који су заједно са дијелом црквене јерархије напустили своју земљу. По доласку на Запад, одмах се отпочело са организацијом црквеног живота. У почетку није било суштинских проблема јер је народ на све могуће начине гледао да буде на окупу да не изгуби свој индентитет. Тако да скоро није било већег града у Европи у коме није постојала руска заједница окупљена око своје Цркве. Међутим, врло брзо предводници Цркве увидјели су опасност од асимилације која може брзо довести до гашења истих заједница. Нешто се морало урадити како би се народ литургијски одржао јер губљење литургијског живота брзо води ка губљењу хришћанског живота уопште. Једна група залагала се за формалне измјене у самој Литургији како би Литургију учинила разумљивијом, а самим тим и интересантнијом, наро-

чито залажући се за увођење руског говорног језика у богослужење (што је свакако похвално, али недовољно). Друга група настојала је да при храмовима организује литургијску катихетизацију (вјеронаука за вјернике) и да вјернике на тај начин уведе у суштину саме Литургије као и хришћанског живота уопште.

Резултат рада и једних и других јесте да данас ови први

одавно не постоје док ови други и даље постоје као носиоци православног живота широм Европе.

Какве ово везе има са нашом помјесном Црквом? Оквир у коме је дјеловала наша Црква у задњих пар вијекова могао би се окарактеристи појмом тра-

диционализам. Припадност Православној цркви код нашег народа је дио традиције. Тако су се Срби традиционално крштавали, славили славу, одлазили на богослужење, испуњавали у одређеној мјери вјерске прописе и, уопштено, поштовали своју Цркву. Са друге стране, то је Цркви омогућавало контакт са огромним бројем људи међу којима је могла да врши своју мисију, што је резултирало да од нашег народа велики дио постане у правом смислу ријечи хришћански народ. Да је тако то нам најбоље показују и доказују велики светитељи које је наш народ дао.

Међутим, вријеме у коме живимо јесте вријеме раскида са традицијом. У постмодерној култури традиционално не само да бива незанимљиво него се сматра и за штетно. Самим тим и традиционална религијска учења постају превазиђена, док њихово мјесто треба да заузме или атизам или неки нови вид духовности прожет разним сектама, спиритуалистичким искуствима и источњачким учењима која су у складу са New Age филозофијом.

Овај раскид са традицијом као свјетски феномен није заобишао ни нас. Тако се тај традиционални оквир у коме се вршила мисија Цркве полако смањује, а у будућности би могао скроз да нестане. Тако би

Међутим, вријеме у коме живимо јесте вријеме раскида са традицијом. У постмодерној култури традиционално не само да бива незанимљиво него се сматра и за штетно. Самим тим и традиционална религијска учења постају превазиђена, док њихово мјесто треба да заузме или атизам или неки нови вид духовности прожет разним сектама, спиритуалистичким искуствима и источњачким учењима која су у складу са New Age филозофијом.

требало да Црква и своју мисионарску дјелатност прилагоди ситуацији у којој се налази.

Каква год искушења да донесе будућност, духовно изграђене и укоријењене црквене заједнице ће им одољети. Тако је неопходно у што већој мјери извршити катихетизацију нашег народа, нарочито младих. Поређења ради, нешто слично су у прошлости урадили Свети Сава и остали Немањићи, па је народ духовно спреман дочекао и издржао турско ропство.

Сваки мисионарски подухват је добар, али осврнућемо се на два основна која би могла да дају велике резултате и да помогну многим да одоле духу времена.

ВЈЕРОНАУКА У ШКОЛАМА

Вјеронаука у школама је основни мисионарски подухват наше Цркве од кога апсолутно зависи будућност исте. Нема сумње да је вјеронаука дала и даје резултате, али ипак не оно-

лико колико се очекивало. Основни проблем јесте што се није изнашао начин да вјеронаука постане литургијска катихетизација младих, већ углавном бива општа информисаност младих о њиховој вјери. По овом питању морало би много да се ради. Најприје од саме Цркве вјеронаука треба да буде препозната као нешто најбитније и да постане њена главна тема. Кроз низ корекција постојећег требало би успоставити повезаност између ученика, вјероучитеља, свештеника и Литургије јер само тако ћемо од наших ученика добити и хришћане.

Поучно би било овде погледати у протестанте који су махом нестали у три корака: нагли губитак младих, заједнице старих, непостојеће заједнице.

ВЈЕРОНАУКА ЗА ОДРАСЛЕ ПРИ ХРАМОВИМА

Ако имамо човјека који је по-

чео долазити редовно или пак често у храм тек је пола посла, да тако кажемо, урађено. Тај човјек послје неког времена може да се врати уназад, да послје прве саблазни одступи од Цркве, скрене ка зилотизму или почне да примјењује типове духовности које данас проповиједају разни гуруи, јогини и секташи. Неријетко се може чути за човјека који долази на Литургију да похађа јогу, што указује на недовољан рад са људима у оквиру парохијских заједница.

Вјеронаука за одрасле при храмовима би свакако била једно од рјешења које би умањило овакве аномалије црквеног живота. Нажалост у нашој Цркви овакав искорак је риједак, присутан код појединих свештенослужитеља. Надамо се да ће значај оваквог рада бити препознат и да ће га бар градске цркве увести као праксу, те да ће се организацији исте приступити систематски.

Остоја Дикић, јереј

ИСТОРИЈА

„ГРЧКО ГРОБЉЕ” И „ГРЧКА ЦРКВА” - ТОПОНИМИ ИЛИ НЕШТО ВИШЕ ОД ТОГА?

На простору Босне и Херцеговине неретко се сусрећемо са локалитетима који се данас, најчешће у обичном народу, називају „грчко гробље”. Такође, али нешто ређе, сусрећемо се и са локалитетима које народ назива „грчка црква”. Оба феномена представљају интересантне преостатке из неких давних вре-

мена који су, да тако кажемо, још увек обавијени некаквом тајанственошћу, првенствено због недовољне истражености.

Многима је позната чињеница да је Босна у времену средњег века постојала као бановина, као краљевина, то јест да је постојала као држава. Исто тако, многимима је мање или више по-

зната чињеница да је простор данашње Босне и Херцеговине својевремено био део РOMEЈСКОГ царства или Византије, како се чешће назива ова некадашња империја. Православни РOMEЈИ, а потом и православни Срби који су настањивали пределе Босне и Херцеговине, стварали су и остављали иза себе оно што се

Када је реч о Босни и Херцеговини ми имамо невероватну могућност да ишчитавањем и проучавањем записа на надгробним споменицима који се данас најчешће називају „стећци“, мада је то назив скоријег происхођења и не указује на суштину ових извора као што то чине називи „мраморје“, „биљег“ или „вјечна кућа“, упознамо фрагменте из свакодневице живота наших давних предака и да исте прихватимо као део нашег, православног идентитета. Током времена босанскохерцеговачки биљези и гробља на којима су ови споменици настајали, тумачени су на различите начине

данас у историјској науци назива историјским изворима. Ово наглашавамо стога јер историје као науке нема уколико не почива на историјским изворима. Наиме, нама се може учинити интересантним неко народно казивање исказано кроз народне песме, приче или умотворине. Ипак, уколико у или на одређеном историјском извору који настаје у времену, на пример средњег века, имамо забележена сведочанства о појединцу, неком догађају, неком месту (граду, селу...) и слично, ми тек тада са поузданошћу можемо говорити о томе да је неко, у неком периоду времена, учинио то и то, или да се негде, у неком периоду времена догодило то и то. На тај начин релевантан историјски извор представља својеврсни фундамент на који се могу надограђивати даља истраживања у тој сфери, а истовремено не допушта се да дође до кривотворења историјских чињеница, а то је данас, нажалост, веома честа појава, барем када је у питању прошлост Босне и Херцеговине.

„Грчко гробље“ у суштини представља материјални средњовековни преостатак на коме су сачувани веома важни епиграфски подаци. Наиме, епиграфски подаци нису ништа мање значајни за историјску науку од, рецимо, података који су записани на документима који

настају у средњовековним писарницама, а данас најчешће похрањеним у архивама. Проучавање епиграфских записа, грубо речено, омогућава нам да сазнамо не само којим писмом су се користили људи на одређеном простору, него нам омогућавају да откријемо како су говорили, како су размишљали... Епиграфски записи пружају нам могућност још суптилнијег проучавања одређених детаља, као на пример како су посматрали есхатолошку димензију живота и човековог овоземаљског по-

Стефанија са Гламоча

стојања. Веома илустративан пример је запис на једном надгробном споменику који гласи: „Ја сам некада био као ви, а ви ћете бити као ја“.

Када је реч о Босни и Херцеговини ми имамо невероватну мо-

гућност да ишчитавањем и проучавањем записа на надгробним споменицима који се данас најчешће називају „стећци“, мада је то назив скоријег происхођења и не указује на суштину ових извора као што то чине називи „мраморје“, „биљег“ или „вјечна кућа“, упознамо фрагменте из свакодневице живота наших давних предака и да исте прихватимо као део нашег, православног идентитета. Током времена босанскохерцеговачки биљези и гробља на којима су ови споменици настајали, тумачени су на различите начине. Обичан народ, за разлику од идеолошки усмерених истраживача, својевремено је, управо кроз употребу термина „грчко гробље“, сачувао живо сећање на то да је реч о местима где су сахрањивани православни хришћани. Сведочанство о томе они су првенствено формирали на основу облика споменика (пре свега мислимо на оне споменике који су начињени у форми крста) и симболима који су на њима били изображени. Када се томе придода чињеница да су натписи на споменицима исписани ћиричним писмом, да је датирање на споменицима датирање које се употребљава у византијско-српским рукописним канцеларијама, да се константно, кроз инвокацију, употребљава исповедање вере у „Оца и Сина и Светога Духа“, просто се не може пренебрегнути реалност православно-хришћанског порекла ових споменика. Сам термин „грчко“ уобичајен је резултат поистовећивања простора са православном вером која се ширила са истока, из Византије.

Да ли су у неком од „грчких гробља“ широм Босне и Херцеговине, а поготово на простори-

ма данашње Епархије зворничко-тузланске, заиста сахрањени Грци који су из њима знаних разлога у времену средњег века битисали у овим пределима? Одговор на ово питање још увек чека своје истраживаче. Да би се дошло до њега потребно је имати управо историјске изворе. Упркос уништавању средњовековних „биљега”, уништавању које је било невероватно систематично, ми још увек имамо довољно извора који чекају да буду истражени. Једно од таквих места на којима постоје биљези је и „Грчко гробље” у Церанима, као и оно у Црнци. Да ли ће у скорој будућности бити покренута потребна истраживања, ми у то немамо увид, као што немамо ни могућност да иницирамо убрзавање потребних корака за реализацију таквих пројеката. То што би ми желели да истраживања започну можда већ сутра, то је једна ствар, али оно што се може учинити у овом тренутку је да се на најједноставнији могући начин заштите до данас сачувани споменици. Наиме, материјал од кога су начињени споменици на поменути локалитетима подложен је пропадању под утицајем кише, снега, леда, мрза... Лако се примећује да би, уколико се изнад ових споменика начине једноставне надстрешнице које би спречиле да они даље пропадају или да буду уништени на неке друге начине, они били сачувани управо за потенцијална истраживања. Значајан проблем такође представља и однос локалног живља према овим местима. Наиме, у народу још увек постоји некаква бојазан првенствено проузрокована празноверјем. Али, однос према овим гробљима не треба да буде ништа другачији од оног какав наши верујући сународ-

ници имају према гробљима у којима су сахрањени њихови најближи. Можда су управо пахројски свештеници најприкладније особе да својом речју и делом укажу на значај ових споменика за нашу историју и културу, те да они буду покренувачи иницијативе за поменутом заштитом ових споменика уз помоћ надстрешница и да на тај начин буду сачувани као сведочанства постојања православнох хришћана на подручју

Босне и Херцеговине много пре него што то данас поједини историчари износе као тврдњу, то јест да су православни Срби у ове пределе почели да долазе тек након што су они потпали под отоманску власт.

Искористићемо прилику да поменемо још један веома интересантан и недовољно истражен феномен, а то је „грчка црква”. Наиме, у истраживањима и научним радовима половине 20. века наилазимо на штуре информације о томе да је на простору данашње Појезне, недалеко од храма посвећеном Светом великомученику кнезу Лазару, својевремено постојала шатор-црква посвећена Светом пророку Илији. Доскорашњи обичај да се верујући народ 2.

августа, на Илиндан, окупља на тзв. „Грчком зборишту” свакако је преостатак који говори у прилог податку о тој некадашњој цркви у овом селу. Етнограф др Миленко С. Филиповић у свом делу „Прилози етнолошком познавању Североисточне Босне”, објављеном давне 1969. године, износи њему познате податке о овој цркви и ономе шта се са њом дешавало током времена. Филиповић, без прецизнијег датирања, помиње да је платно од ове цркве завршило као некаква завеса за школске представе. Такође помиње да је часна трпеза својевремено однета у Прњавор, да је имао прилику да види дискос начињен од олова који се употребљавао у овом храму и да је на њему приметио погрешно урезан датум... У сваком случају, „чадор-црква”, како је назива Филиповић, остаје и даље велика непознаница. Да ли је ова црква настала као одређена врста одговора православнох хришћана на забрану муслиманске власти да се подижу нове богомоље? Када је отприлике настао овај храм? Колико дуго су се у њему обављала богослужења? Да ли је уместо овог храма крајем 19. века подигнута нова црква такође посвећена Светом пророку Илији? Ова и многа друга питања тек очекују одговор. Околност да је овај простор само у 20. веку прошао кроз три рата, те да су четири деценије систематског зазирања свега што има везу са Православљем оставиле својеврсну пустош иза себе ипак нас не треба обесхрабрити у проналажењу фрагмената који, сваки на свој начин, могу бити од користи да се барем склопе обриси мозаика какав је питање „Грчке цркве” у селу Појезна.

Др Слободан Продић

ПОСЕТА ЦАРНГРАДСКОГ ПАТРИЈАРХА УКРАЈИНИ ДОНЕЋЕ СТРАДАЊА МИЛНОНИМА ВЕРНИКА

Информативно-просветно одељење УПЦ објављује превод интервјуа начелника Представништва УПЦ при европским међународним организацијама баришевског епископа Виктора (Коцабе) за издање news-politics.com.

Ваше преосвештенство! Недавно смо на Дан крштења Русије видели и читали да је у литији која је одржана у Кијеву учествовало преко 300.000 верника. Молимо Вас да поделите с нама своје емоције. Да ли је, у коначном, Украјинска Православна Црква највећа конфесија у Украјини?

По нашој рачуници ове године је око 350.000 људи учествовало у Великој литији у Кијеву. То је највећи број људи за све време обављања литија у Украјини уопште и у Кијеву посебно. При том истичем да је литија одржана у уторак, 27. јула, што значи да многи православни верници наше Цркве нису могли да учествују у њој због тога што је то био радни дан. Осим тога, прилично велики број верника није могао да дође у Кијев због финансијских тешкоћа или због недостатка транспорта. Истичем да је огромна већина верника у престоницу Украјине ради учествовања у литији дошла самостално: људи су допутовали возовима, шинобусима, приватним аутомобилима или аутобусима. Због тога су они који су ипак успели да дођу у Кијев имали снажну жељу да прођу улицама главног града Украјине молећи се за мир у земљи, за јединство и миран живот за Цркву.

Вероватно ћете се запитати зашто су то учинили? Шта их је заправо покренуло да предузму тако тежак подухват, и у физич-

ком, и у материјалном смислу. Ради се о томе да за последњих 7 година Украјинска Православна Црква живи у прилично тешким условима. Док је председник био Петар Порошенко УПЦ је изгубила неколико стотина храмова које су јој незаконито и на силу одузели представници „Православне Цркве Украјине“. Осим тога, Врховна Рада је донела неколико антицрквених закона који у овом тренутку поједно-

Епископ баришевски Виктор (Коцаба)

стављују, како кажу „прелазак“ у „ПЦУ“, а у суштини су то освајања наших храмова на јуриш. С променом власти ситуација се унеколико променила, напетост је делимично смањена, али није дошло до осетних помака. Све ово је довело до тога да је наш верни народ престао да буде пасиван и одлучио је да крене у одбрану своје Цркве. Пре свега се ради о молитвеној, саборној заштити. Јер управо је литија делатно оваплоћење молитвеног порива верног народа.

Међутим, главни разлог је нешто друго. Православни народ Украјине, да се не упуштамо у богословске финесе, срцем и душом осећа благодатно присуство Светог Духа у Украјинској Православној Цркви. Може се много говорити о каноничности, о историјским условима постојања Цркве, о неким политичким и другим стварима, да би се доказало присуство божанске благодати, али ће све то бити само сувопарна спољашња аргументација, која не утиче на људска срца. А човек може једноставно живети црквеним животом, учествовати у Тајнама Цркве, бити њено верно чедо, које да не само схвата, већ и прихвата благодатне дарове које му Бог даје. И у том смислу га није могуће преварити. Докази? Владимирска гора у Кијеву и градске улице и тротоари преплављени људима у литији 27. јула. Све ово је сведочанство безусловног поверења верног народа наше земље Украјинској Православној Цркви. Нема сумње, УПЦ је највећа религиозна конфесија у Украјини. И нису потребне апсолутно никакве социолошке анкете да би се то схватило. Очигледно је да после прославе спомена на кнеза Владимира и Крштење Русије то да већина верника у Украјини подржава неку другу конфесију, а не УПЦ може да тврди или слеп човек или онај ко отворено лаже. Ниједна друга верска ор-

ганизација у земљи није у стању да на улицама главног града окупи толико народа колико је изашло да подржи УПЦ, посебно ако имамо у виду услове данашњег живота.

Питаћете: шта смо осећали за време Литије? Неописиву радост, духовни полет и осећај присуства благодати Божје. Осим тога, свест о нашем јединству. Да, ми смо јединствени у Христу за време Причешћа. Али смо такође јединствени и за време заједничке молитве. Јер Сам Господ је рекао да је Он међу двоје или троје окупљених у Његово име – а нас се окупило неколико стотина хиљада! Литија је 2021. године постала право сведочанство нашег јединства и светковина наше вере. **Реците нам о садашњој ситуацији у Украјини. Да ли се она побољшала за протекле две године? Шта можете рећи о нападима на вернике и заповедању храмова?**

Као што сам већ поменуо, ситуација се слабо променила. Одмах након што је цариградски патријарх Вартоломеј дао Томос о аутокефалности двома расколничким структурама у нашој земљи, у току првих неколико месеци, наши верници су доживели огроман пораст притиска на Цркву. Заповедања храмова и покушаји освајања често су праћени вандалистичким поступцима и физичким насиљем од стране присталица „ПЦУ“. Разваљивали су врата на нашим храмовима; било је случајева кад су избацивали напоље Свете Дарове и износили престо. Неколико пута су верници УПЦ, укључујући и старије људе, били сурово претучени. Све ово се дешавало уз

допуштење или прећутну сагласност претходне владе.

С доласком Владимира Зеленског на власт ситуација се мало променила. Између осталог, на нивоу централне власти је постојао покушај да се одржи

одређени паритет. У сваком случају, тако је било док Зеленски није позвао патријарха Вартоломеја у Украјину. А на нивоу локалне власти, нажалост, у многим случајевима проблеми нису никуда нестали. Наш пред-

седник је дуго времена успео да сачува неутралност која је сада у извесној мери нарушена у корист „ПЦУ“. Међутим, овакав став је очигледно погрешан о чему сведоче резултати владавине претходног украјинског председника Порошенка. Само желим да подсетим да у историји Цркве подршка структура које су се од ње одвојиле и гажење вишевековних црквених канона никад нису довели ни до чега доброг. Рат против Црк-

ве није само борба против Бога и изазов сопственом спасењу, већ и крај политичке каријере и стабилног живота. Није случајно што Свето Писмо каже да се ћесару даје ћесарево, а Божје – Богу.

Цариградски патријарх Вартоломеј намерава да посети Кијев у августу. Да ли ће ова посета дати позитивне резултате имајући у виду све горе наведене проблеме који су настали после одлуке да се изда „Томос“ од пре 2 године?

Заиста, колико нам је познато из медија, патријарх Вартоломеј намерава да допутује у званичну посету Украјини. Имајући у виду развој догађаја у црквеном животу наше земље, милиони верника Украјинске Православне Цркве се залажу против доласка поглавара Цариградске Цркве у Украјину. Зашто? Зато што су наши верници већ научени горким искуством и знају да ће ова посета донети страдања милионима православних Украјинаца. Већ су више пута изражене бојазни да ће се после доласка цариградског патријарха променити политички вектор и да ће се земља вратити на правац којим је ишла претходна власт земље до 2019. године. То значи да се број заповедања храмова може битно повећати, дакле, порашће и ниво насиља према УПЦ. Јер патријарх Вартоломеј мора знати да ће његов долазак у Украјину националистичке радикалне снаге схватити као позив на деловање. И ако говори о љубави према Украјинцима, требало би да се уздржи од планиране посете.

С друге стране, поглавар Цариградске патријаршије, као

први међу једнаким по части епископима Васељенске Православне Цркве могао би јавно да осуди дела насиља против УПЦ и да позове своју духовну децу из „ПЦУ“ да прекину порочну праксу запоседања храмова и батинања верника УПЦ. Могао би да заустави наменске бујице увреда, клевете и злобе усмерене против наше Цркве. Међутим, он то ниједном није учинио.

Природно је да у насталим околностима његов долазак не може изазвати одобравање од стране милиона верника наше Цркве. То се може упоредити са ситуацијом као да је у Украјину планирао да допутује римски папа почетком 90-их година прошлог века кад су унијати

свакодневно и свуда запоседали наше православне храмове у Лавову, Ивано-Франковску, Луцку и Тернопољу (на територији западне Украјине). Каква би могла бити реакција верника који су пострадали у овим запоседањима и остали на улици ван зидна храмова који су им одузети, а

које су градили они сами, њихови дедови и прадедови? Наравно, негативна. Како је било 90-их година, тако је и сад.

Ето какво расположење у вези с посетом патријарха Вартоломеја изазвано његовим поступцима у Украјини преовладава међу нашом паством. Ипак, надамо се да ће поглавар Цариградске Цркве, пажљиво проучивши реалну, а не виртуелну ситуацију у Украјини, донети мудру одлуку да не би заштравао постојеће проблеме у верском животу наше земље.

*Са руског Марина Тодић
8/12/2021*

Преузето са сајта: www.pravoslavie.ru (српска верзија)

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ И ДИЛЕМЕ

26

ЖИВОТЉАНИ ИСТОТНИК

ИЗ НАЈНОВИЈЕ БЕСЕДЕ ЕПИСКОПА ФОТИЈА О ГУРУИМА И ЛАЖНИМ УЧИТЕЉИМА НАША ЉУБАВ ЈЕ ПРАВОСЛАВЉЕ

Ових дана по Србији пролазе многи лажни учитељи и пророци – индијски гуруи. Иду по Србији и хоће, наводно, да обучавају наш народ љубави. Ми имамо љубав која је у Православљу. Савршену веру и савршену истину. Нису нам потребна лажна учења, нити лажни учитељи. Они су вукови у јагњећој кожи. Представљају се да су фини. Долазе у оделу јагњећем, у тој лажној хуманој науци, а у ствари су вуци грабљиви. Желе да придобију људе за своје учење и да их одвоје од Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве.

Када се овако нешто дешава, пастири словесног стада устају; као кад пастири устају да бране

своја стада од вукова који их нападају. Тако и духовни пастири бране своје стадо од духовних вукова, лажних учитеља и па-

стира. А има их много. Представљају се као фини и хумани, а баве се ко зна чиме све. Иако истичу да је духовност њихова главна делатност, ко мало боље истражи њихово деловање, видеће да су ту примарни земаљски послови, нејасни и нечасни интереси.

Зато се морамо чувати, браћо и сестре. Морамо препознавати ко је истински пастир. Да знамо свога пастира - свештеника у својој парохији, епископа у својој епархији; и свога патријарха који је на челу наше светосавске Цркве. То су наши пастири које је Бог поставио да нас воде и руководе, а не други који ће нас водити странпутицом и путем духовне погибљи.

МОЋ ПАГАНСКИХ БОГОВА (ЈУРИШ ХИНДУИЗМА НА ХРИШЋАНСТВО) РАТ НА ВИСНИН ДОГМАТА*

Данас је Хришћанство под опсадом, али нападач је невидив за наше вернике. Нападач подмукло крије своје оружје. Тај потајни непријатељ је хиндуизам, а рат се води на висини најважнијих догмата вере. Када су друштва Веданта била основана у Америци крајем прошлог века, њихов први потез је био да проповедају како нема стварне разлике између хиндуизма и Хришћанства. Они су свирали у тамбуре за успављивање и умилно шаптали да не само не постоји сукоб између Хришћанства и хиндуизма, него ће добар Хришћанин бити још бољи ако изучава и прихвата Веданту... У својим уводним предавањима, хиндуистички свами вешто су умањивали разлике, наводећи да оне црте посебно својствене Хришћанству – као што је учење о Логосу и Крсту – у ствари потичу из Индије. А да се оне пак црте које су својствене хиндуизму – као што је учење о реинкарнацији (селидби душа), о трансу (самади) – могу наћи у хришћанском Светом Писму, ако се оно тумачи на хиндуистички начин.

На ову удицу упецали су се многи искрени, али неупућени хришћани. Први напад хиндуистичких свамија био је упућен против такозваних „секташких догми“, а за такозвану научну религију засновану на упоредном изучавању свих религија. Њихов први нагласак био је на овом: разлике уопште не по-

стоје. Све је једно. Разлике су само површинске. Оне су привидне и релативне, а не стварне. То је била садржина хиндуистичких предавања почетком века. Ми смо данас у великој опасности управо зато што су та предавања имала велики успех. У свакодневном говору данас реч „догмат“ има презриву упо-

Отац Серафим Роуз

требу. Али презриво исмевање те речи није дошло од оних који знају да догмат представља најдрагоценије наслеђе Цркве. Међутим, у друштву удаљеном од Цркве тај појам је добио лош призив, па се усталио обичај да се њему пришије неславан придев, као „крута догма“. Тако би говорили самозвани „широкоумни“ критичари који нису знали да је догмат у ствари одредба шта Хришћанство суштински јесте, или нису волели само

Хришћанство, па зато ни његове догмате. Пошто су се већ многи хришћани бојали да буду жигосани као тобоже „ускоумни догматичари“, хиндуистичким мисионарима је то добро дошло. ЈЕР ХРИШЋАНИН КОЈИ НЕ ЗНА ВРЕДНОСТ ЦРКВЕНИХ ДОГМАТА, ТО ЈЕ ДУХОВНО РАЗОРУЖАН ХРИШЋАНИН. Међутим, невероватно је то да само мали број хришћана има очи да види како они који говоре против хришћанских догмата истовремено имају свој сопствени, али противнички, систем – својих хиндуистичких догмата.

Те две вере (те две догматике) не могу се слити једна у другу, да би се тако, тобоже, обогатиле, јер се оне међусобно потпуно искључују – хиндуистичке догме изискују потпуно одбацивање хришћанских догмата. То води запањујућем закључку: оно што је за хришћане зло, Индуси верују да је добро – и обротно! Сукоб је неизбежан, јер оно што представља за хришћане највећи грех, то је за Индусе управо највеће остварење добра. Хришћани су увек сматрали да је гордост основни грех – извор свих осталих грехова. А пали архангел Деница (Луцифер), архетип гордости, изругнуо је прво лудило када је рекао: „Винућу се до неба, и уздигнућу престо свој изнад звезда Божијих...бићу једнак са Највишим“. И на нижем степену живота, управо гордост квари и претвара човекове

* Следећи чланак је опис искуства једне жене, образоване римокатолике, која је прешла у хиндуистичку веру и двадесет година живела у тој заблуди, док се није коначно, по милости Божијој, обратила у православну веру, наставши многотражени бисер Истине у Руској (заграничној) цркви.

врлине у пороке. Међутим, за Индуса уопште, а за философа Адваитина или Веданта посебно – једини грех је не веровати у самог себе и сумњати у то да је човечанство само по себи Бог.

Хиндуистички мисионар у Америци, Свами Вивекананда је отворено рекао: „Ви још не разумете Индију! Ми Индуси смо, на крају крајева, човекопклоници. Наш бог је човек!“. Хиндуистичко учење о спасењу (мукти) састоји се у овоме: „Човек треба да постане божански, остварујући своју божанственост“. (Православно учење о обожењу човека искључује суштинско поистовећивање човека са Богом (јерес пантеизма). Човек – уз помоћ Богочовека Исуса Христа – може да постане бог, али само по благодати, не по суштини као Тројица). Из овога се види да се догмати хиндуизма и хришћанства искључују, јер сасвим супротно уче о Богу,

Међутим, ако хришћани прихвате хиндуистичку пропаганду, по којој нема разлике између Хришћанства и хиндуизма, онда хиндуистичке идеје лако освајају хришћанске душе, без икаквог отпора. Крајњи плод оваквог лоше схваћеног „непротивљења злу“ је повлачење пред надирућим хиндуизмом.

човеку и о циљу човековог постојања. Међутим, ако хришћани прихвате хиндуистичку пропаганду, по којој нема разлике између Хришћанства и хиндуизма, онда хиндуистичке идеје лако освајају хришћанске душе, без икаквог отпора. Крајњи плод оваквог лоше схваћеног „непротивљења злу“ је повлачење пред надирућим хиндуизмом. **Мене је задесило то, упркос темељном образовању у хришћанској вери, да сам после двадесет година мог живљења у хиндуизму доведена на ивицу провалије – да заволим зло.** Треба да знате да се у Индији „бог“ обожава и као зло у облику богиње Кали (али о томе ћемо говорити

у следећем поглављу).

Душа је опустошена и немоћна ако нема у себи моћно оружје истине – хришћанску догматику. То кажем из личног искуства, јер некада сам се клањала богињи Кали у Индији и Америци. А она, као ђаво, није шала. Ако ви истерате из свог срца Живота Бога, неко други ће запосести срце ваше. Тај „неко други“ је злодух, ђаво.

Исјечак из књиге „Јеромонах Серафим Роуз, Православље и религија будућности“ Издавачка кућа Епархије зворничко-тузланске „Синај“ Бијељина, Бијељина 2019, стр. 81-84.

ДУХОВНОСТ

АНТИХРИСТ ЋЕ БИТИ ПРИРОДНА ПОСЛЕДНИЦА ЧОВЕКОВОГ ДУХОВНОГ УСМЕРЕЊА

Одломак из есеја „О чудесима и знамењима“ Светог Игњатија Брјанчанинова

Разлог због којег се човечанство одриче Богочовека налази се у људима. У човеку се налази и разлог прихватања антихриста. „Ја сам дошао у име Оца својега и не примате ме; ако други дође у име своје, њега ћете примити“ (Јн. 5,43). Обојица су именовани као одрицатељи Христа и примаоци антихриста, премда се о антихристу говори као о ономе који ће доћи. Одрицање Христа долази од духа човековога и тај исти дух прихвата антихриста. Они [који су се тада одрекли

Христа] прибројани су онима који су прихватили антихриста, иако су своје овоземаљско путовање окончали много векова пре његовог доласка. Они су извршили његово [антихристово] највеће недело – убиство Бога. Злочин попут богоубиства није остављен за време антихриста. Налазећи се у стању непријатељства према Христу, њихов дух се самим тим налазио у јединству са антихристом, иако од њега одвојен великим временским размаком који сада досеже крај

другог миленијума.

„А сваки дух који не признаје да је Исус Христос у тијелу дошао, није од Бога; и то је дух Антихриста, за којег сте чули да долази, и сада је већ у свијету“ (1. Јн. 4,3), каже Богослов. Христа се одричу они које води дух антихриста. Они су у своме духу прихватили антихриста, сјединили се са њим, њему се потчинили и њему се духом поклонили, исповедајући га за свога бога. „И зато ће им Бог послати силу обмане,“ (2. Сол. 2,11),

то јест - Бог ће да је допусти, „да вјерују лажи; да буду осуђени сви који не вјероваше истини, него завољеше неправду“ (2. Сол. 2,11-12). Бог је праведан у овоме суду. Овим ће да намири и оптужи и суди људскоме духу. Антихрист ће се појавити у своје предодређено време. Код већине људи његовом доласку претходиће свеопште отпадништво од хришћанске вере. Кроз отпадништво од Христа човечанство ће себе да припреми за прихватање антихриста. Прихватиће га у своме духу. У самом настројењу људског духа појавиће се потреба, позив антихристу, наклоност према њему, као што се у некој озбиљној болести појачава жеђ за отровним напитком. Позив се изриче! У друштву се чује један заводљиви глас, исказујући преку потребу за божанством над божанствима, који ће да узвиси материјални развој и успех на један највиши ниво, који ће да донесе на земљу такво материјално благостање да ће и небо и земља да постану преизобилни за човека. Антихрист ће за човека да постане један логичан, правичан, природан резултат и духовно усмерење.

Немаће истинског богопознања је једна страшна несрећа за човека, када дела Божија замени ђавољим делима. Пред Христов други долазак, када хришћанство, духовно познање и расуђивање постану изузетно ретки, појавиће се „лажни христоси и лажни пророци, и показаће знаке велике и чудеса да би преварили, ако буде могуће, и изабране“ (Мт. 24,24). Сам антихрист ће људе изобилно да обасипа чудесима, запрепашћујући и уверавајући незнавене и телу наклоњене. Слаће им знамења са неба која ће сами да траже и за којима ће да чезну. Како каже

Свети апостол Павле, „онога је долазак по дејству сатанину са сваком силом и знацима и чудесима лажним. И са сваком пријеваром неправде међу онима који пропадају, зато што не примише љубав истине да би се спасли“ (2. Сол. 2,9-10). Видевши ова чудеса, незнавени и телу наклоњени неће застати да промисле, те због склоности свога духа ка духу чудеса, у своје слепилу сместа ће да прихвате сатанино дејство као највећу пројаву силе Божије. Антихриста ће да прихватају непромишљено и брзоплето. Људи неће увидети да

његова чудеса немају благословен, разуман циљ, никакво одређено значење, да су отуђена од истине, да су глуматање лишено смисла, испуњено лажима, да су чудовишна, пакосна и бесмислена, да се упињу да запрепасте, обману и заведу чарима раскошног, испразног и будаластог дејства.

Не треба да зачуди што ће антихристова чудеса усхићено и беспоговорно да прихвате отпадници од хришћанства – непријатељи истине и Бога. Ступивши са њим у духовни додир у једном одговарајућем тренутку, они су себе припремили за отворено, активно прихватање гласника и оруђа сатаниног, његових

учења и свих његових дела. Са брижношћу и тугом потребно је напоменути да ће антихристова дејства да стварају потешкоће чак и богоизабранима. У средишту узрока антихристовог снажног утицаја на људе налазиће се паклена развращеност и лицемерје, лукаво прикривање најужаснијег зла, у његовој необузданој и бесрамној дрскости, у плодносној сарадњи палих духова и, најзад, у способности чињења чудеса која ће бити лажна али запањујућа. Људски ум није у стању да замисли тако злогбног човека какав ће да буде антихрист. Људско срце, чак и оно грешно, није у стању да поверује да ће зло да досегне такав ниво као што ће да буде случај са антихристом. Он ће гласно да се размеће, као што су чиниле и његове претече и праобрази, називаће себе свештенослужитељем и обновитељем истинског богопознања. Неразборити хришћани ће у њему да виде представника и заштитника истинске религије и зато ће да пристану уз њега. Себе ће да прогласи и назове обећаним Месијом, а деца телесне мудрости похитаће му у сусрет, да објаве његову славу, силу и божанство – прогласиће га за бога и постаће његове присталице.

Антихрист ће себе да приказује смерним, милосрдним, врлинским и пуним љубави. Они који ће као таквом да му кличу и да му се приклоне као врховноме добру јесу они који прихватају истину палог човечанства и који се ње неће одрећи зарад јеванђелске истине.

Антихрист ће човечанству да понуди најузвишеније земаљско устројство благостања и напретка. Понудиће части, богатства, раскош, уживање, физичку удобност и наладу.

Они који трагају за земаљским стварима прихватиће антихриста и назваће га својим господаром. Човечанству ће да се открива вештим лукавствима, као у позоришту, призорима запањујућих чудеса, необјашњивих савременом науком. Буром запањујућих чудеса уливаће страх и увериће мудре од овога света, увериће празноверне и поразитће људску ученост. Сви људи, отуђени од руковођења Светлошћу Божијом, вођени светлошћу пале природе, биће намамљени да се поклоне заводнику (Отк. 13,8).

Антихристова знамења најпре ће се налазити у ваздуху јер је то област у којој сатана углавном влада (Еф. 2,2; 6,12). Знамења ће дејствовати на чуло вида, усхићујући га и обмањујући. Созерцавајући догађаје у свету пред његов крај, Свети Јован Богослов у књизи Откривења каже за антихриста да „чињаше знамења велика, па учини да и огањ силази с неба на земљу пред људима“ (Отк. 13,13). Свето Писмо указује на ову појаву као на највише од знамења антихристових, а ме-

сто овог знамења налазиће се у ваздушној области, као један величанствени приказ који улива страхопоштовање. Знамења антихриста допуњаваће дејства његовог лукавог држања; већина људи биће заведена да га следе. Противнике антихриста сматраће побуњеницима, непријатељима општег добра и поретка; они ће бити излагани и прикривеном и отвореном прогону, мучењу и погубљењу.

Ови лажни духови, распслани по целој свету, у људима ће да подстичу уопштено високо мишљење о антихристу, свеопшти занос, њему неодољиво привлачење. Свето Писмо на многобројне начине описује насилност и суровост последњег прогона Хришћана. Пресудно и недвосмислено обележје узето је за име које Свето Писмо придаје овој ужасавајућој личности називајући је звери (Отк. 13,1), баш као што је пали арханђео назван аждајом (1. Мој. 3,1; Отк. 12,3). Ова имена исправно описују оба непријатеља Божија. Један делује прикривено, други откривеније, док звер, која је слична свим зверима, у себи обједињује

разне варијанте свирепости, „и звијер коју видјех бијаше слична рису, и ноге јој као у медвједа, и уста њезина као уста лава“ (Отк. 13,2), „И даде јој аждаја силу своју и пријесто свој и власт велику“ (Отк. 13,2).

На светитеље Божије спустиће се застрашујуће искушење: да би били заведени умножиће се лукавство, лицемерје и величанство прогонитеља. Префињени, домишљати, лукавошћу прикривени прогони, ограничења и неограничена власт мучитеља доводиће их у најтеже околности. Њихов мали број биће безначајан за човечанство, а њихово мишљење биће сматрано slabим и немоћним. Подносиће општи презир, мржњу, клевету и угњетавање. Сналазиће их насилна смрт. Само уз нарочиту помоћ божанске благодати и њоме руковођени, изабраници Божији биће у стању да се одупру непријатељу Божијем, да пред њим и пред људима исповеде Господа Исуса.

*Превод: Наташа Колунџић
Преузето са сајта: www.eparhijazt.com*

ДУХОВНОСТ

ГОРДОСТ - УЗРОК СВЕКОЛНОГ ЗЛА

Ако анализирамо протекле године нашег живота и неке веће невоље које су нас сналазиле, запитамо се, након што је све то прошло, зашто је Бог то допустио и каква је корист од тога. Ти проблеми, ма какви они били, одузели су нам значајан дио времена и животне енергије. То вријеме и енергију могли смо можда искористити за нешто добро. Зар Богу није ста-

ло да ми чинимо добро? Зашто нам на нашем путу поставља препреке? Некад ћемо пронаћи и неку очигледну корист у томе што нас је Бог кроз неку мању недаћу сачувао од неке веће, али у већини случајева то нећемо моћи да видимо.

Кад све саберемо, ако одлучимо да будемо потпуно искрени према себи и пред собом и својом савјешћу, видјећемо

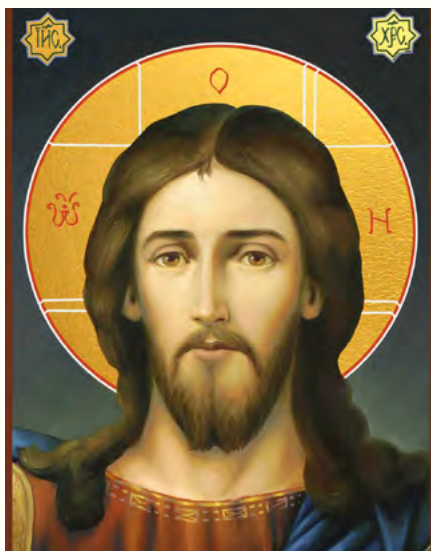
да је све имало само један циљ – наше смирење, заустављање раста наше гордости. Дакле, узрок свих проблема је гордост, а циљ смирење. Кад год у животу „полетимо“, кад почнемо да се узносимо и превише поносимо нечим, да се хвалимо, макар и у себи и пред самима собом, Божијим даровима као својим заслугама, Бог тада допусти одређене препреке и тешкоће у

начину остварења тих и сличних успјеха, или неких других, али у исто вријеме, или нам, у крајњем случају, одузме дарове које смо почели приписивати себи. Да ово излагање не би било сувише уопштено и неразумљиво, навешћемо примјере.

Ако човјек, рецимо, добије неко одговорно радно мјесто и то послужи као повод бујању његовог ега и његове сујете, ако почне неумјерено да се, због тог посла који обавља, узноси над другима, Бог допусти озбиљне проблеме на послу који доведу до разних понижења и срамоћења и на тај начин се пламен гордости смањи и тада, чим се то постигне, проблеми, кад су се можда чинили највећи и нерјешиви, брзо ишчезну као да их није ни било, нормално уколико човјек прибјегне Господу и призове Га у помоћ. Или – уколико неко, на примјер, узме на себе велико молитвено правило и строг пост и почне због тога да се сматра духовнијим од других, Господ допусти неку болест која га примора да молитве за дуже вријеме сведе на минимум и да прекрши и најблажи пост пошто болест то налаже. Ако се неко претјерано брине о свом изгледу и поноси се својом љепотом, Господ допусти да се, из неког разлога, та љепота привремено умањи, да ли због неке болести или нечег другог. Ако се неко поноси како је добар у нечему и то му послужи као разлог гордости, Господ допусти да направи велике грешке, да начини разне прекршаје и доживи одређена понижења. Ако ће некоме налазак лијепог брачног друга представљати разлог за гордост пред другима, Господ му дуго не дозвољава да такву особу пронађе, нарочито уколико је имао успјех и на неким другим пољима, а

склон је гордости. Ако би некоме многодјетна породица била разлог за преузношење над другима, Бог ће одређено вријеме допустити да такав брачни пар нема дјецу, како би се супружници смирили и схватили да је то дар Божији, а не њихова заслуга.

Овако бисмо могли дуго набрајати. Спомените су само неке недаће које муче многе људе данас, а многе теже су намјерно

Исус Христос

заобиђене. У огромној већини случајева, разлог проблема је, дакле, гордост. Зато се дешава да људи, које пријатељи сматрају добрим особама, имају различите проблеме. Бог никог не кажњава. Бог нас лијечи Својим методама и свакоме даје терапију која ће код њега донијети најбоље резултате. Јер, узалуд је да све у животу постигнемо ако смо горди. Гордост је стабло на којем се налазе гране и гранчице свих наших гријехова. То је исконски гријех због којег је сатана постао ђаво и због којег су наши прародитељи истјерани из раја. Све врлине човјека, ма како оне лијепе и корисне биле, ако служе као повод за гордост, постају грешне и извор гријеха. Зато Господ не штеди ни

наше вријеме, ни нашу енергију. Њему је најбитније да се смиримо, да бисмо могли завољети Њега и друге људе.

Смирење и јесте капија кроз коју се улази у стан љубави. Гордост је стављање себе испред других и узношење над другима, а љубав је стављање других испред себе. Љубав је највећа врлина и море у које се улијевају све врлине. Зато ће Бог све учинити и многе нама несхватљиве ствари допустити да би гордог човјека у нама бар држао у некој нормали и да бар не бисмо стање погоршавали. Кад би нам цијели живот текао без препрека и кад бисмо све у животу постизали својим трудом кад му је вријеме, а гордили се тиме, то би опет био промашај. Господ ће нам дати све ако се тиме нећемо погордити. Он би нам дао моћ и да проричемо будућност, ако је то потребно, и да чуда чинимо, само кад нам то не би послужило као разлог узношења. Зато се дешава и у манастирима да неко добије различите и велике духовне дарове од Бога за доста мањи труд, а неко живи дуго у тешком подвигу и не добије ништа. У Светом писму је много потврда за ово: *Бог се противи гордима, а смиренима даје благодат* (Јак 4,6). Христос каже: *Који се уздиже понизиће се, а који се понизи узвисиће се* (Мт 23,12).

Зато треба бјежати од похвала и када нас други хвале, а готово треба избацити ружну навику да сами себе хвалимо, а то најчешће радимо у разговору са другим људима. Не постојимо ми на овоме свијету да бисмо били хваљени од других, нити да би наше име било поштовано и славно, како нас често и у школама погрешно уче, потхрањујући нашу сујету, а да би нас подстакли да

будемо марљивији. Ми постојимо да бисмо вољели Бога и људе и да бисмо волећи били срећни. Господ зато хоће да нас научи да без Њега не можемо чинити ништа (Јн 15,5). Свети апостол Павле каже: *Шта ли имаш што ниси примио? А ако си примио, што се хвалиш као да ниси примио?* (1 Кор 4,7).

Иако смо свјесни да без Бога не можемо постићи ништа и сви то као хришћани признајемо ријечима, у пракси то често заборављамо, па све успјехе приписујемо себи и своје труду. Зато нас Бог некад пусти да видимо шта можемо без Његовог благослова, а само са својим трудом, па ма какав и колики он био. Неријетко ћемо чути да неко каже, ма какав проблем да је у питању: „Ја не знам шта више да предузнем. Све сам покушао. Шта не радим како треба?“. Врло често узрок проблема није у нашем немару, него је управо духовни. Проблем се често ријеша баш онда кад дигнемо руке од свега, кад се предамо. Бог нас прво пусти да покушамо све, па онда Он интервенише. Да није тако, ми бисмо опет успјех приписали себи и своје труду. Али то понекад урадимо и поред свега. Некако нам је тешко да се помиримо са тим да ми нисмо главни јунаци приче. Кажемо: „Добро, јесте Бог помогао, али опет да ја нисам засукао рукаве...“ И онда нас Бог пусти да на сљедећој препреци покушамо без Њега и све тако док не научимо лекцију. Он нас васпитава. Клица љубави је у свакоме од нас и Бог све чини да та клица роди и донесе плода. Нисмо ни свјесни како бисмо лако ријешили многе проблеме кад бисмо се само ослободили гордости и кад не бисмо ниједан успјех приписивали себи. Али

то је најтеже, а истовремено и најлакше. Кад се боримо против појединачних гријехова, ми одсијецамо гране и гранчице на дрвету наше гријеховности, а кад се боримо против гордости, ми режемо само стабло на коме све грање и трње расте.

Како гордост препознати? Она се врло вјешто маскира и крије иза лица разних врлина и добродјетељи. Претјерани стид је, на примјер, знак болести која се зове гордост, иако може личити на крајњу скромност и смирење. Стидна особа се боји да се не осрамоти, да се не обрука пред другима. А чега је то знак, него високог мишљења о себи и тога да нам је стало да и други високо мисле о нама? Ако нам неко нешто замјери, или нам се у нечему супротстави, макар и на благ начин, а нас то увриједи и дуго размишљамо о томе, то такође показује колико нам је стало до туђег лијепог мишљења о нама и да смо горди. Светитељи су понекад намјерно поред себе држали људе који их нису много цијенили, само како би им помагали у борби против гордости, као што је Свети владика Николај држао једног куvara који га је сваки дан грдио и најпогрднијим именима га називао, па чак и пред другима вријеђао, њега кога су још савременици хвалили и много поштовали. Једна група светитеља - јуродиви Христа ради, ишли су до те мјере да су се намјерно пред свима правили луди како би их људи исмијавали. Таквима је Бог давао највеће дарове и да није било те њихове јуродивости, људи би их заиста још за живота сматрали светима, а против тога се веома тешко изборити и то прихватити без духовне штете. Наравно, јуродивост је крајња мјера у борби

против гордости и, ако човјек није стекао благодат, и сама јуродивост може бити начин испољавања гордости.

Многи људи и милостињу чине из пuke гордости, како би их други хвалили. Знамо шта Христос каже о таквима (Мт 6,2). Свети апостол Павле каже да неко може пристати да се и сажеже за другога, а да нема љубави и да то не чини из љубави (1 Кор 13,3). Дакле, чини из гордости. Човјек може живјети сам у пустињи, без ичије похвале, а да се опет тиме горди пред собом, па чак и пред Богом и анђелима, ма колико то сулудо изгледало. Зар није у такву замку ђаво покушао увући великог аву Антонија, али наравно није успио, али код неких вјероватно јесте. Гордост је змија која се свуда крије, камелеон који се свугдје лако камуфлира. Њу видимо и у честољубљу. Колико људи је извршило самоубиство из честољубља јер нису могли да се помире са чињеницом да су у нечему погријешили, да нису остварили оно што су обећали и за шта су преузели одговорност. Такви не маре за ријеч Божију, већ своју ријеч сматрају највећом светињом и за њу и сами себи одузимају живот који им је Бог дао и Бог једини има право и да им га узме. Обичај извршења самоубиства из честољубља је нарочито заступљен у незнабожачком (шинтоистичком) Јапану. Шинтоизам је вјера у духове предака. Дакле, они су себе прогласили за божанства и зато себи не праштају грешке.

Бог цијели свијет може уредити сасвим добро и без нас и овај свијет би и без нас добро изгледао. Није свијет наша брига. Нико од нас није изабран и незамјењив, али смо у Божијим очима велики као личности

Смирење и јесте капија кроз коју се улази у стан љубави. Гордост је стављање себе испред других и узношење над другима, а љубав је стављање других испред себе. Љубав је највећа врлина и море у које се улијевају све врлине. Зато ће Бог све учинити и многе нама несхватљиве ствари допустити да би гордог човјека у нама бар држао у некој нормали и да бар не бисмо стање погоршавали.

створене по Његовом лику. Зато изгледа да Бог не штеди наше вријеме и енергију. Ми смо овдје прије свега да се смиримо и заволимо Бога и људе. И на крају, веома је важно додати, да Бог најчешће налази веома благе начине да нас смири и врло ријетко примјењује радикалне поступке и мјере. Ми можемо мислити како смо добрице и велики праведници и како је Бог неправедан према нама, како је у питању нека грешка у систему, да се тако изразимо информатичким језиком. Али так-

во мишљење је сулудо и само бајата утјеха и једна велика заблуда. Разлог проблема увијек треба тражити у себи. Па да смо по дјелима и праведници каквих надалеко нема, у нама ипак има гордости. Бог нас воли и не жели да нас лиши вјечне славе. Зато нас кроз страдање учи послушности и смирењу. Свети апостол Павле је по сопственом казивању био удостојен многих благодатних дарова и откривења и био узнесен до трећег неба (2 Кор 12,2). И каже: *Да се не бих погордио због мноштва*

откривења, даде ми се жалац у тијело, анђео сатанин, да ми пакости, да се не поносим. За њега трипут Господа молих, да одступи од мене; и рече ми: Доста ти је благодат моја; јер се сила моја у немоћи показује савршена (2 Кор 12,7-9). Значи, имао је неку тјелесну болест. И онда каже: *Зато ћу се најрадије хвалити својим немоћима, да се усели у мене сила Христова* (2 Кор 12,9).

Увијек има простора за духовни напредак. А највећи напредак је у самој свијести да је све што ваља у нама од Бога, а да смо сами духовни сиромаси. Сад разумијемо зашто Христос каже: *Блажени сиромашни духом, јер је њихово Царство Небеско* (Мт 5,3).

Давор Арнаут, ђакон

ПОУКЕ СТАРАЦА

ДА И ДРУГИ ХРИШЋАНИН БУДЕ

Тако да се свијетли свјетлост ваша пред људима да виде ваша добра дјела и прославе Оца вашег који је на небесима. (Мт. 5,15)

Читајући модерну хришћанску литературу, посјећујући интернет странице посвећене православљу, често наилазимо на једну грубу осуду људи који неће да прихвате Христа. Овакав приступ често је мотив и самих свештеничких бесједа у којима се критикују парохијани што не долазе у цркву на Литургију. Често не остане све само на ријечима па се овај дух тјерања човјека на Христа пренесе и у породични живот, па рецимо „побожно“ дијете малтретира родитеље или пак „побожни“ родитељи дјецу, како ови неће

да иду у цркву, неће да прихвате Христа.

Наравно да овај метод не даје никакве резултате, па ћемо се у наставку чланка бавити тиме шта је неопходно да би неко постао хришћанин.

Ако пажљиво читамо Нови завјет, видјећемо отприлике да су услови, или боље рећи неопходни кораци, да би неко постао хришћанин:

1. призив Божији,
2. проповједник, мисионар - неко ко нам свједочи ријеч Божију,
3. вјера појединца - одговор на

- призив Божији,
4. покајање истог - промјена начина живота,
5. светотајински дио пријема у Цркву: крштење, миропомазање и причешће.

Ако бисмо хтјели да поједноставимо ове услове могли бисмо рећи: да би неко постао хришћанин има нешто што је до Бога, има нешто што је до нас хришћана и на крају има нешто што је до појединца - потенцијалног хришћанина. Тек када се сва три услова испуне, онда добијамо новог хришћанина. Нешто као у

добро познатој јеванђељској причи о бањи Витезди која и јесте слика крштења (види Јн. 5,1-15). Да би неко оздравио у тој бањи морао је Бог да пошаље анђела да заталаса воду, морала је да постоји спремност болесника да чека, као одговор на Божију милост, и неопходност човјека посредника да га спусти у воду. Ако једно од то троје фали, нема исцјељења.

ПРИЗИВ БОЖИЈИ

Црква је икона Царства Небеског, присуство тог Царства на земљи. Сам Христос каже да има међу вама оних који неће окусити смрти док не виде Царство Божије (Лк.9,27). И заиста у Цркви је могуће окусити благодатна стања каква одговарају Царству Небеском. Ипак Црква је само слика Царства Небеског између два Христова доласка као најава пуноће будућих догађаја. Тако, поједини који су сада сабрани (призвани) у Цркву су слика свих народа који ће се сабрати око Христа по његовом другом доласку, почевши од праоца Адама па до посљедњег човјека који се роди (наравно мисли се на потенцијалну могућност спасења сваког у Христу).

Да је немогуће ући у Цркву без призива Божијег многи су примјери у Новом завјету. Навешћемо неке. Христос јасно каже апостолима: не изабрасте ви мене него изабрах ја вас (Јн. 15,16). Када Петар исповиједа да је Исус Христос Син Божији, Христос му одмах појашњава да до тога није дошао својим мудровањем него да му је то Дух Свети открио (Мт. 16,15-17). Павле јасно поручује да нико не може рећи да је Христос Господ осим у Духу Светом (1Кор. 12,3).

ОДГОВОРНОСТ ХРИШЋАНА

Сматрамо да је управо на овоме другом кораку највећа одговорност нас за то да ли ће неко бити хришћанин. Са једне стране, на који начин и у ком моменту нечијег живота се збива призив Божији остаје нам непознаница и у ту тајну Божију није нам дато да проникнемо. Са друге стране не постоји човјек који по својој природи није боготражитељ. Самим тим сваки човјек је пријемчив за Христа. Тако сва одговорност за спасење других лежи на нама хришћанима. Христове ријечи упућене фарисејима и књижевницима: „тешко вама што затварате Царство Небеско пред људима јер ви не улазите нити пуштате оне који би хтјели“ (Мт. 23,13), лако би се могле односити и на нас. Вазнијевши се на небо Он је оставио Цркву своју да буде врата и пут ка Њему, а та Црква јесмо ми. Дакле, ми јесмо његови свјedoци и од тога како га свједочимо зависи и одазив људи.

Мисија хришћанска није се никада заснивала толико на ријечима, причањем о Христу као некој теорији, него на светости проповједника, на преобразеном човјеку испуњеном Духом Светим, преко кога би слушалац лако увидио да је Христос једино ново под сунцем и једноставно би и сам пожелио да буде такав као тај човјек хришћанин. Успјешан метод мисије успоставио је сам Христос рекавши: „тако да се свијетли свјетлост ваша пред људима да виде ваша добра дјела и прославе Оца нашег који је на небесима“ (Мт. 5,15). Овим методом апостоли и први хришћани су поразили цио многобожачки свијет. Слично Христовим рије-

чима Свети Серафим Саровски поручује: „стекни смиреност и хиљаде ће се око тебе спасти“.

Овај метод остаје и данас за све оне који желе да и други из њиховог окружења хришћанин буде.

ОДГОВОРНОСТ ПОЈЕДИНЦА

На крају, ако су два прва критеријума испуњена, све остаје на слободи појединца, хоће ли се одазвати на призив Божији и хоће ли сачувати проповиједану ријеч Божију, или ће је угасити наставивши са додашњим животом као у причи о Христу и богатом младићу који, иако је био призван и иако му је проповиједано, напушта Христа јер добија заповијест да прода све и раздијели сиромасима. Дакле није био спреман на трансформацију свога живота (Мк. 10,17-22).

У овој посљедњој фази, да би процес формирања хришћанина био готов, потребно је да особа има ово двоје - вјеру и покајање. Вјера подразумијева да је човјек повјеровао у Христа, да је усвојио хришћанску философију живота, као и спремност да живи по Богу, по божанским заповијестима. Док покајање означава промјену начина живота, када човјек упознавши Христа увиђа да је он живио гријеховно, каје се због тога и спреман је да живи јеванђељски. Ако нема ове промјене, значи да особа није заиста повјеровала.

Међутим, ако је дошло до промјене начина живота, такав човјек пролази кроз светајински живот Цркве и нови хришћанин бива рођен.

Остоја Дикић, јереј

СВЕТИ ПОРФИРИЈЕ КАВСОКАЛИВИТ БЕСЕДА О ПРАВОСЛАВНОЈ ВЕРИ* ПРАВОСЛАВНИ ДУХ ЈЕ ИСТИНИТИ

Да верујемо! Дакле, у вери, каже се да је Христос Оснивач православне вере и да све остале религије нису вере колико је ова вера. Постоји само једна вера! Православна хришћанска вера! И тај православни дух је онај истинити дух. Остали духови су духови прелести и учења су им збркана. Овде, на крсту, Бог православне вере је Бог Којег, ако назовемо «Љубав», као што вели Писмо, опет смо исто рекли. Бог се назива Љубав. И ко има љубави, он је Божији. Многи кажу: „Бог је љубав, несрећниче“. Такав је Бог. Ма, Бог јесте љубав. Али, Бог није само љубав. Он је и правда. Не може (Бог) неког лопова, цепенароша, који живи на рачун других, да уведе у неко (духовно) стање. Рећи ћеш ми: „Али, када је Он љубав!“ Међутим, таква је наша вера и тако треба да буде... Да бисмо исповедали својства онога што је божанско, каква су? То и то су својства Божијег човека... међутим, ми то не знамо. Бог може све да их смести у рај. И оне из других религија да их смести у рај, све. Али, то не пише у нашим списима. Ни ми у то не треба да верујемо. Без обзира што Бог све може. Може да их узме као Своју децу. „Чује ме.“ Тако верујемо.

НИКО НЕ МОЖЕ ДА СХВАТИ КАКАВ ЈЕ БОГ

Али рећи ћеш, зашто да не кажемо да смо сви Његова деца?

Старац Порфирије Кавсокаливит

Не. Не можемо то да кажемо... Треба то у себи да имамо. А друго је шта ће чинити Бог о Другом доласку. Ми то нећемо себи утвудити још сада, па да нам све буде равно. Треба тако то да имамо у себи. Тако то иде. Рећи ћеш: „То је људски, је л` да?“ Тако то схватамо? Тако нам то даје Писмо. Да, то тако разумемо. А то, какав ће бити Бог, не каже нам (се) какав ће бити. Нико не може да схвати какав је Бог. Дакле, ја верујем да тако стоје ствари. Ако ме ви збуните, шта ја да радим? Ови су религиозни! Питаће овде, онде, рећи ће: „Шта су ова деца?“... Ма, и због тога, ја сам старац... треба да будем искрен. Имам толико људи... Не знаш. Сви, сав тај свет, овде на мој телефон, са свих страна света телефонирају... Ноћу. У било које доба. Из свих држава. Из Јужне Африке, Кептауна, Јоханесбурга, Америке, Канаде... на знам ни ја. Из целог света. И да се чује, да имам слободан дух, и да признајем све религије? Не.

Не признајем! Ко год да дође да ми каже, и анђео да дође да ми каже, „не“, рећи ћу му, „говориш лажи“. Ниси добар дух. Ти си зао дух, па тако говориш! Тако ћу рећи анђелу. Нећу му поверовати.

СВЕ ЈЕ КАКО ПИШЕ У ПИСМУ

Предузмите мере, па дођите да будемо пријатељи. Треба да се чувате зато што долазите к мени. Кад не бисте долазили, могли бисте да чините шта год хоћете. Не бих хтео, разуме се, да ширите приче овоме и ономе, и говорите да су све религије једна вера. Да међу њима нема (разлике) и да су све Божије... Иди у коју год хоћеш. Клањај се ком год хоћеш Богу. Не... не! Нећу ја такве ствари. Не могу. Такав ми је дух. Био сам у пустињи. Подвизавао сам се. Постио, злопатио се, бдео. Бивао сам наг или у поцепаном оделу, и све то за љубав Христову... И живео сам са светим људима. Али православним хришћанима. Разумеш? Не могу. Ја сам схватио Православље. Такво је! И ђаво постоји. И све постоји онако како пише у Писму. И ђаво и пакао и све! Али... како то само лепо поставља! И какво задовољство пружа то осећање правде што кажемо... Својство правде Божије. Да видиш да верујемо у ђавола. Кажу да ђаво постоји. И заиста постоји. Он је противан дух.

* Ово је до сада необјављена беседа Светог старца Порфирија за коју сматрамо да је изузетно значајна да се представи нашој широкој читалачкој јавности преузета је са: <https://www.youtube.com/watch?v=Fu3rK4ez7aM&feature=youtu.be>

ДЕЦО МОЈА, ПАЗИТЕ!

Дакле, шта чини наша вера? Дође... чујеш ли ме? Дође и када читаш Писмо и каже: „Децо моја, пазите! Треба да се поста-рамо да се приљубимо уз Христа и да постанемо свети“. И да уђемо у Цркву Његову. И сви ми у Његовој Цркви да постане-мо једно тело. Сви православни хришћани. И када то постигне-мо онда за нас... који смо постигли да уђемо у Цркву не постоји ни смрт, ни пакао, ни ђаво.

То се каже у Јеванђељу. Јеси ли то пронашао? Не могу да нађу. То постоји, али треба да имаш Духа Светога да би то схватио. И долази онда и води те... верујеш тачно онако како јесте. Да не постоји смрт. Зар ти се не допада таква вера?

ОД КОГА ЈЕ КО ПОБЕЂЕН ТОМЕ И РОБУЈЕ

Разумемо их и гледамо, али кажемо: „Они су безверни“. Не верују у истинитог Бога. Разуме-те? Човек је направио много бо-гова. И богова има веома много. Па још и ови блудни, безбожни, и они верују у Бога, али не у истинитог. Верују у тело, у страсти, у ово, у материју. Сви они, упр-кос томе што кажу да не постоји Бог, ипак се нечему клањају. Од кога је ко побеђен томе и робује (II Пт. 2,19). Хоће да каже: „Чо-век робује ономе чему се клања“. То јест, ако си блудник, онда си телесни човек, робујеш телу, материји. Разумеш? То је цео систем. Треба да га проучиш. Да не говориш површно речи... које нису (тачне). Не можемо да кажемо шта вели овај или онај. Не можемо! Треба да видимо где је истина. А истина је у Право-слављу. Ја сам је доживео и знам, благодаћу Божијом. И живео

сам међу светим људима који припадају том духу истине. Има много светлости које човек види и која на њега оставља дубок утисак. Али, једна је Истинита Светлост. Треба да размишља-мо о томе. И ако кажеш: „Ма ти си у заблуди...“ Камо среће да је цео свет у таквој заблуди, па да замишља и размишља о Богу као што ја о Њему размишљам. Друго је то што још нисам по-стао како треба, али се борим и желим! Ето тако... зато предуз-мите мере.

ЦАРЕ НЕБЕСКИ

Постоји и други дух који се назива лукавим. Који ће да каже: „Ма показаћу ја том старом... Уништићу га. А не да цео свет жури онамо... па прездрављају, а болују од овог или оног“. По-стоји зао дух! Можда ће он сутра бити уништен. Али, свакако ће бити уништен једнога дана када свему буде крај и када сви одемо у нову твар онако како учи наша вера. Ако хоћете да о томе мало причамо... да се мало у то удуби-те и размишљате о томе, па ћете увидети да је вредно клањати се Једином Истинитом Богу, Го-споду нашем, Исусу Христу. Не може свако да каже: „Ја сам иза-сланик Божији и доносим једну нову истину која данас одгова-ра свету“. Истине Божије, она-ко како их је на почетку (Бог) дао... То су истине. Нема других, нових, истина зато што су свет и наука напредовали и што су људи отишли на звезде. Разу-меш? Ако неко оде на звезде и каже да тамо постоје људи и ми их видимо, то мени неће поквар-ити размишљање! Рећи ћу: „И тамо горе је Христос, и тамо је Бог“. И тамо је отишао. Зар ниси чуо како кажемо „Цар небески“? Цар небески је Свети Дух. И ми

у Цркви тако почињемо служ-бе и приношења. Кажемо! Како то кажемо? „Царе небески, Уте-шитељу, Душе Истине, Који си свуда присутан и све испуња-ваш, Ризнице добара и Даваоче живота, дођи и усели се у нас и очисти нас од сваке нечистоте...“

ПРАВОСЛАВЉЕ СЕ НИ СА КИМ НЕ БОРИ

Водите ме у Православље, децо. Добри сте. Волим вас! Рећи ћеш: „Зашто нас сабираш одав-де, оданде?“ Ето, опет је донела! Ето, донела благодат Божија да дођете к мени. Ако ви ударите у приче, Саи Баба, тај или тај... сви су добри. И Мухамед је до-бар; и овај је добар и онај је до-бар... Разумеш? Ма, рећи ћеш: „Хоћемо се против њих бори-ти?“ Ма ко се против њих бори? Наша се вера ни са ким не бори. Зар не видиш да ми, нити идемо да гласамо, нити имамо стран-ке. Молимо се за све. Зашто да се не приближите Цркви? Зар не видиш како је тамо нека госпођа узела и чита Псалтир где пише: „Приложи им зла, Господе, при-ложи зла славнима земље“ (Ис. 26,15) . Па ми каже: „Шта је ово? Може ли тако да говори Бог?“ Ја јој кажем, тај Псалтир је био на-писан на другом језику у друга-чијем менталитету од оних који су га превели, а хоће да каже овако: „Учини их све добрима. Преваспитај их. Наведи их на Свој пут“.

ЂАВО ПОСТОЈИ

Само је Јеванђеље тако јасно и лепо. Све остало је тешко. Тре-ба да имаш Духа Светога да би објаснио. Узела је она, узимаш ти, па ти каже: „Пакао, ђаво и све то... Море, ма шта причаш, откуд ја да поверујем у ђавола?

Какве су то ствари? То је све смешно!“ Међутим, питаш мене и ја ти кажем „Постоји ђаво“. Али рећи ћеш: „Па сада си нам рекао да не постоји!“ Ма треба ми да одемо тамо на то место благодаћу Божијом где ће се за нас укинути и ђаво и смрт и пакао.

Па можемо да живимо после у благодати Божијој и да никада не мислимо на смрт. И кад дођеш до краја свог живота, и кад си једном ногом у гробу, а ти ипак садиш дрвеће, смокве, орахе, борове, правиш баште за своје ближње, подижеш цркве, а једном ногом си у гробу. Па зашто све то чиниш? Из љуба-

ви. Верујеш да не постоји смрт. Желиш да твоји ближњи који ће доћи овамо нађу нешто, да буду добри, да не постану лопови и краду једни друге. Па зато садиш воће и те орахе и те смокве. Зато подижеш и цркве и све то! Из љубави. Не треба да идеш код Турчина да га убијеш зато што је Турчин. То јесте људски, то доноси нужда. Али, рећи ћеш: „Зашто да буде ратова?“ Кад бисмо имали једну веру не бисмо се свађали, не бисмо ратовали, свега тога не би било! Тако кажу, али није тако. Шта онда да радиш? Ми Грци овде имамо једну веру. Хришћани смо. Ако и има понеки странац, мало их

је. Али видиш, данас, како једни друге изједамо и имамо хиљаду партија. И све су оне састављене од нас, Грка, православних хришћана. Неки су постали и безбожници и шта ја знам. Само вера Христова уједињује. И сви треба да се молимо да сви ступе у ту веру. Тако ће настати јединство. А не тако што ћеш веровати да смо сви исти и да су све религије исте. Није исто. Истинска љубав је љубав Христова.

*из књиге: Свети Порфирије
Кавсокаливит,
О православној вери,
Истина, 2017. године
превод са грчког: Лада Акад*

ИЗ РИЗНИЦЕ

ПАТРИЈАРХ ВАРНАВА (РОСИЋ) КОМУНИСТИЧКИ ОТРОВ ЗА ЛАКОВЕРНИ СВЕТ

Браћо и сестре,
Децо наша љубазна,

Морамо вас упозорити на противверско и подмукло струјање из иностранства. Ма колико веровали у здрав разум и разборитост нашег света, који још није исцелио љуте ране из минулих ратова, ипак морамо рећи, да се шири комунистички отров, који у нашим данима, изгледа, долази до претећег изражаја.

Прикривен утицај те нема ни данашњега доба има значај опасности зато што се она нарочито омладини нашој приказује у једној невини а примамљивој одећи. Међутим, у самој својој суштини то зло прикрива у себи најстрашнији отров, који непоштедно убија и душевно и физичко здравље. Тај отров разара породицу, грађанско друштво,

па и цело народно и државно биће. Он је судбоносан зато што је заснован на примамљивој и јефтиној лажи: обећава, замислите, свима и сваком рај на земљи! Лаковеран свет, обузет материјалистичким жудњама а припреман да заборави шта треба да буде напаћени Србин и увек свестан хришћанин, без размишљања прихвата таква вашарска обећања.

Не постоји никаква средина. Или ћемо бити Срби, свесни своје прошлости и аманета наших отаца и прадедова, или – отпадници нације, интернационалисте, тј. припадници некакве магле, грађани белосветски, рушиоци живота и свега, без националног поноса, без вере, без морала.

Баш због такве опасности наша је дужност на данашњи

дан, када се слави и велича МИР ХРИСТОВ, да скренемо пажњу на првом месту родитељима. Омладина је узданица Цркве, народа и државе. Вечно и свагдашње добро наше омладине има најбоље место у нашем архипастирском, очинском срцу, као што је децу највише волео и наш Божански Учитељ и Спаситељ (Мт.19,14):

„Ко саблазни (ко наведе на зло) једнога од ових малих, који у Мене верују, боље би му било да себи обеси жрвањ о врат, па да тоне у морску дубину“ (Мт.18,7).

Многи и не распитују какви су то извори, одакле извире та отровна сугестија, то разорно семе комунистичке струје! А не питају зато што се све комунистичке лепе приче заогрћу у невину одећу. „Као што се

сатана претвара у небеског, светлог анђела, тако се исто и сатанине слуге претварају у тобожње слуге правде“ (1.Кор.11,14-15).

Главни извор комунистичких превара налази се у безбожнштву, у материјалистичком разумевању самога човека, света и живота уопште. Њихова „наука“ нема рачуна да појединци, да друштво, народ и човечанство – да сви живе уредним, моралним и богоугодним животом. Неће они то. Њима није потребна Истина. Неће они Бога. Њима је потребна лаж. А у згодном су положају, „јер лаковерни свет гута лепе приче“. Њима нису потребне никакве везе између земље и Неба, између човека и врховног Творца и Промислитеља. И ако постоји дух, ми сви живимо духовним животом; осећамо да постоји дух, ипак ти нови „вођи“ и

Патријарх Варнава

„усређитељи“ свима стављају брану пред очи и као факири сугерирају свима и свакоме: а, не, духа нема!... Духовни живот не постоји. Постоји само материја. Проповеда се, дакле, једна највећа лаж и лудост, али појединци, нарочито омладина, ипак ту лаж прихвата, мири

се са њом и обожава те волшебнике!...

Отуда задатак не само Цркве, већ и грађанског друштва, државе, а у првом реду школе, да се спречава ширење безбожности. Без тога све остале противкомунистичке радње остаће без жељеног успеха. Коров се никад не сече, јер после опет израста. Он се из корена чупа.

Ваш свагдашњи
молитвеник у Господу,
патријарх ВАРНАВА

(Из последње Божићне посланице патријарха српског ВАРНАВЕ (Росића) од 25. децембра 1936.г. (7. јануар 1937.г.) а објављен у листу „ПРАВОСЛАВЉЕ“ број 574. од 15. фебруара 1991.г. одакле је текст преписан у целости).

Припремио:
Мирослав Војиновић

ПРАВОСЛАВЉЕ И УМЈЕТНОСТ

НА СНИМАЊУ „ОСТРВА“ ПЕТАР НИШТА НИЈЕ ИГРАО, ПРОСТО ЈЕ ЖИВЕО У КАДРУ У СЕЋАЊЕ НА ПЕТРА МАМОНОВА

Данас је Петру Мамонову 40 дана. Свог друга се сећа са брат Донског манастира у Москви, јеромонах Козма (Афанасјев) за којег је сам Петар Николајевич једном рекао да од Бога има послушање да духовно руководи музичарима и зависницима. Како то изгледа?

Још тада је било јасно да се овај човек мора окренути Христу

С Петром сам се упознао крајем 1980-их година на снимању филма „Такси-блуз“. Био је то дебитантски филм режисера Павла Лунгина. И ја сам тада у њему сниман у масовној сцени. Али то је било овлашно познанство.

Ускоро сам 1990. године отишао у манастир. Молио сам се за

Петра. Запамтио сам га као човека који тражи истину. Поред свег његовог младалачког панк наступа он је увек био врло дубок човек. Жудно је читао Достојевског, Толстоја и Гогоља. Тражио је Истину, био је гладан Истине. Још тада је било јасно да се овај човек мора окренути Христу.

Имао је друга Жењу Казанцева који је касније умро. Био

је познати гитариста. Петар га је сматрао најбољим басистом у земљи. Жења је први из њиховог друштва почео да води црквени живот. И касније су сатима, понекад и по читаве ноћи седели у кухињи и разговарали. Петар је стекао праву веру, црквеност. Постао је врло ревностан хришћанин. Давао је много прилога за храмове. Десетину је сигурно давао.

Негде почетком 2000-их година прочитао сам један интервју са њим у којем је говорио о Христу. Његове речи су ми се урезале у душу – толико је његово сведочанство било искрено. Имали смо заједничке познанике. Петар је већ тада живео на селу. И они су почели да ме убеђују:

– Отиђи код њега у село! Биће му драго да те види...

Објаснили су ми како да дођем. Спремио сам се. Долазим. А Петру очигледно нису јавили... Видело се да није очекивао моју посету. Прво само што није помислио да сам авет. У принципу, водили смо веома занимљиве разговоре.

Боловао је 2004. године. Предложио сам му да заједно одемо на Свету гору Атос да се помолимо Господу за исцељење. Прво је некако нерадо пристао. Међутим, ово ходочашће му је много помогло. Учврстило га је у вери.

„Човек не иде на Свету гору да би престао да пуши!“

На Атосу смо провели 10 дана. Петар се отуда вратио као други човек. Прво је чак и на Светој гори између служби трчао до мора да запали цигарету. А затим је у једном тренутку оставио.

– Не могу! – каже. – Овим својим уснама целивам светињу. Примам Причешће... А после трпам себи у уста ову гадост! – И у једном тренутку је престао да пуши.

Касније, кад су људи хтели да га похвале подсећали су га.

– Ето, ти си ишао на Свету гору, тамо си оставио пушење.

Могло се десити да их нападне:

– Човек не иде на Свету гору да би престао да пуши!

Он је ипак размишљао о суштини, а све што му се споља дешавало у животу било је већ последица.

Исто је било и са пићем: каква се борба у њему одвијала управо за то да душа може да изабере боље: да буде са Богом, а не да се ваља у блувотинама. Он је стајао у храму, ишао је да се причести, а после би га демон тако слудео да се могло десити да се опија. Било је и врло страшних случајева. Касније је клечао на коле-

Петар Мамонов у улози оца Анатолија. Сцена из филма „Острво“

нима и из све снаге је молио за опроштај, сав се тресао:

– Гос-по-де, по-мо-зи! Не желим! Не мо-гу!

Онда би устао. Неко време би се држао, али би после поново пао. И тако једном, други пут, трећи пут... Атос му је много помогао. На крају је победио и ову страст. И то не тако да се плаши чак и да види неко алкохолно пиће. Не. Кад би човек дошао код њега у село могло се десити да извади флашу веома квалитетног вина која је чак могла бити отворена, да мало налије и да попије са гостом. То је већ било врхунско умеће. Раније би у жару све то могао да попије за трен ока! А овде су му све флаше стајале у бифеу и он их је вадио само кад неко дође. Није мењао спољашњи живот да би склонио из њега све саблазни. Могао је

толико да се промени изнутра да више ништа спољашње не господари над њим.

Играње великодушности и светогорски аскетизам

Службе у светогорским манастирима су веома дугачке – по шест, по осам сати. Сећам се да смо се у манастиру Светог апостола Павла по читаву ноћ молили. Притом је служба на грчком језику. Добро, ја знам текст Литургије, а Петар је тада просто срцем пратио шта се дешава, молио се својим речима – можда је то најдрагоценије. Рано ујутру смо изашли из храма и у души нам је била таква радост, толику благодат смо осећали да смо тамо цео следећи дан – често у брдима – обилазили светогорске манастире и нисмо осећали никакав умор. Служба нам је дала већу снагу него да смо целу ноћ пре тога преспавали.

Обично сам ја као свештеник добијао засебан смештај, али смо се једном у Кареји нашли у истој келији. Упозорио сам га да много хрчем.

– Хајде, оче, спавај, – Петар је одмахнуо руком. И то је било тако великодушно да сам заспао као беба... И то толико дубоко да сам почео да сањам... Одједном до мене допиру очајнички вапаји, неко ме тресе толико да целим телом осећам шкрипу масивног дрвеног кревета на којем лежим: ди-ди-ди-ди-ди. И кроз сан почињем да разазнајем крајичком свести:

– Козма, иди да се молиш! Козма, иди да се молиш!

Ипак су га нерви издали од мог хркања.

Петар је толико био обузет свим устројством светогорског аскетског живота да ми је чак

претио због фотоапарата:

– Још један снимак и разбићу ти фотоапарат.

Одједном је према свему почео да се односи врло ревностно. Међутим, после се откравио. Гледам, смеје се:

– Добро, снимај-снимај, – и сам почиње да се гура у кадар.

Касније, кад смо се већ вратили са Свете горе, показао сам му фотографије и он се много обрадовао:

– Свака ти част што си снимао!

Као да је Сам Господ с Неба поставио акценте у филму „Острво“

Петар и ја смо се веома зближили на Светој гори. Касније, кад смо се вратили, после отприлике годину дана назвао ме је и сад ме је већ сам позвао у госте на село: „Имам нешто да те питам.“ Долазим. Даје ми да прочитам сценарио филма „Острво“.

– Било би добро, – каже, – да се уради. А ако се прихвати неко други, неће успети, могу само да упропасте овакав материјал.

Тако смо заједно почели да размишљамо о овом лику. После смо написали писмо Његовој светости патријарху Алексију II с молбом да ми дозволи да учествујем на снимању. Патријарх је благословио.

Одлучено је да се филм снима у Кему, то је место за претовар, недалеко од Соловака. Времена је било мало: цело снимање је скупљено у 40 дана, пошто је издвојен више него скроман буџет. Кад смо ишли тамо имао сам осећај да ће на крају бити нека глупост, да ништа неће испасти. Расположење сниматељске групе је било такво да ће се све свести на лакрдију: КВН (циклус попу-

ларних хумористичких емисија, прим. прев.) и ништа више.

Али почело је снимање и мало-помало као да се склапао пазл. Природа је тамо, на северу, изванредна: ширина, тишина, усредсређеност. Сама кућа у којој живи отац Анатолије којег је Петар играо, својевремено је била самица. Кроз ову просторију за мучење прошло огромно мноштво људи, многи су у њој били убијени. Поред терена за снимање су гробови – ту је

Јеромонах Козма (Афанасјев) и Петар Мамонов на Атосу. У позадини је манастир Светог Павла

сахрањено на десетине хиљада људи као на Бутовском полигону. Све је свуда на моштима. Близина Соловака. Место на којем се осећа молитва. Наравно, све је ово морало утицати.

Још смо се тамо плашили хладноће. Али снимање се одвијало, а мразева без обзира на све временске прогнозе и на климатски календар на тој географској ширини нема, па нема. Милост Божја. Мештани су већ све чамце извукли да их лед не би оковао, а одржавала се прихватљива температура... Тек на крају, кад је снимана последња сцена (где отац Анатолије чита молитве за ђавоиману) одједном је почео да пада снег. И ово је с уметничке тачке гледишта представљало врло прецизан акценат који је симболизовао очишћење-обнављање

живота човека којег је некада поробила тамна сила.

Филм као молитва

Атмосфера је за време снимања била изванредна: сви смо боравили у истом хотелу, дружили смо се. Петар нам је читао своје песме. Живели смо као једна породица. Заједно смо разматрали снимање предстојећих сцена. Петар је у току уживљавања у улогу много тога сам смислио. На пример, сцену кад се отац Анатолије попео на звоник и кад је почео да виче: „Господе, помилуј! Господе, опрости!“

Уопште, све време се молио у току снимања – изговарао је 90. псалом „Живиј в помошчи Вишњаго...“, 50. – „Помилуј мја, Боже, по велицеј милости Твојеј...“ Молио се срдечно, својим речима, да филм буде добар. Због тога је све и испао тако природно: цео филм је као молитва. Тешко да би други глумац могао тако да одигра. Ствар је управо у томе што Петар ништа није глумио, него је просто живео у кадру. Све то је искрено, без лицемерја. Узгред речено, људи су му касније прилазили на улици по благослов, само што нису од њега очекивали чудо и исцељење.

Петар је у току снимања о многим стварима имао свој став. Павел Лунгин је, на пример, хтео да у сцени с ђавоиманом молитву чита с крстом у рукама и да чак крстом бије ову страдалницу. Међутим, Петар је одлучно одбио ову акцију. И на крају је сцена испала веома снажна – умногоме због тога што је решена по унутрашњој ноти, спољашње минималистички. Отац Анатолије се молио – из ђавоимане је изашао демон.

Или, сећам се још једне сцене: Дмитриј Дјужев, по сценарију игра оца Јова, доноси ковчег код оца Анатолија. Овај треба да каже: „Па молио сам те да донесеш сандук, а ти си ми донео витрину!“ У једном од дублова Петар виче:

– Па ја сам те молио за витрину! – а онда схвативши да је погрешно: – А ти си ми донео ковчег...

Тако да је на терену за снимање било и много смеха. Можда је због тога филм испао тако жив – с великим дијапазоном озбиљности и шалама на свој рачун.

„Не желим да снимам Лењина у октобру“

После рада на филму „Острво“ Петар и ја смо се још више спријатељили. Чули смо се и виђали – углавном сам ја одлазио код њега на село. Кад је одлучено да се снима филм „Цар“ избио је неки неспоразум у односима с локалним свештеником у Суздаљу где планирано снимање и Павел Лунгин ми је тада послао поруку. У њој је писало: „Ти си наша амајлија која нам доноси успех...“ Прво нисам схватио, али се испоставило да сам опет замољен да будем консултант за црквене сцене.

То су углавном кадрови интронизације светитеља Филипа, његовог служења, молитава итд. У моје задатке је такође спадао да окупим колеге, ипођаконе. Испоставило се да су за филм ангажовани Псој Короленко, Олег Коврига, Владимир „Терех“ Терешченко и др. представници рок-друштва. Осморица људи. Затим, Петар... и мене је наговорио да нешто глумим.

Иако је сам у извесном тренутку одбио да снима. Били су већ сашивени и костими по

свим мерама. А он је одједном схватио сцена бити изузетно крвава... Павел Лунгин се веома растројио: сви најсложенији царски костими су наручени управо за Петра. Али ипак су успели да га наговоре, уступци су били обострани. Петар је као цар молио да буде што мање крви. Успео је бар мало да ублажи сва ова зверства. На крају је и Павел Лунгин пристао:

– Не желим да снимам Лењина у октобру.

У проби за град мучења ипак смо подметнули лутке. Филм је од ове метафоре постао још бољи.

Зашто Петар Мамонов није гледао телевизор?

Поред заједничког рада на снимању кад смо се стално дружили, Петар и ја смо се виђали неколико пута годишње. Он је живео далеко и мени због заузетости није било лако да одем. Међутим, кад бих успео да одем тамо бих се опоравио. Петар је читао своје песме, играо је и певао. Тако ме је радовао, као да излива сву душу. А после тога одједном заћути: некако би муњевито постао отшелник по чијем лику је живео последњих година. Као да је сакупљао-сакупљао, па би све одједном избацио. И опет би после тога негде у дубини души почео марљиво да кондензује.

Он је много и напорно радио у свом селу. Читао је, размишљао, писао музику, песме, „цртице“ – своја размишљања. Молио се. Направио је намештај својим рукама. Тамо је припремао своје емисије „Златна полица“ за „Ехо Москве“ – изашло је преко 200 емисија, а на свакој је радио око недељу дана и више. У њима је говорио о животу, између осталог, наводио је шта

је сам доживео; размишљао је о музици – класичној и духовној; обавезно је цитирао свете оце. Свог омиљеног Исака Сирина.

Једном га је неко упитао:

– Зашто не гледате телевизију?

– Падам у осуђивање, – лаконски је одговорио Мамонов.

Ускоро ће, даће Бог, изаћи зборник његових песама. Нисмо успели да га издамо за његовог живота. Читао ми је неке нове песме из њега. Ипак су његове ране песме биле мангупске, а овде сви могу да се увере у то колико је дубок песник: управо ово је већ духовна зрела поезија.

„Седим у селу, читам разноврзне старце из IV-V века“

Највише је, како је сам говорио, волео преподобног Исака Сирина. Често се дешавало да нешто прича-прича, а онда одједном – убаци неки цитат из њега. С митрополитом Иларионом (Алфејевом) је издао књигу о преподобном Исаку. Тамо је житије читао владика Иларион, а Исакова дела – Петар. Притом је једном признао: да би изабрао одговарајући тон радио је на себи неколико недеља. Час је испало некако сладуњава, час превише суво. А не треба настројити само глас и израз, већ треба стећи одговарајуће унутрашње стање. На крају је испало врло добро: нема пренемагања и није рецитатив. Требало је схватити управо суштину. И он је заиста дуго читао „Подвижничке беседе“: о свакој реченици из њих се може данима размишљати. Као што се Петар сам шалио на свој рачун: „Седим у селу, читам разноврзне старце из IV-V века.“

На снимању филма „Острво“, сећам се, стално сам носио књижицу митрополита Антонија Сурошког „Пастирство“. Петар

прво само што није био ирони-чан према мени, у стилу: шта то читаш? Јер он осваја древне оце... Међутим, касније ме је једном приликом замолио: „Дај ми да прочитам.“ Просто је прогутао књигу и више се није растајао од митрополита Антонија. Много га је заволео.

Таланат за дружење

Од савремених пастира Петар је био велики пријатељ с оцем Димитријем Смирновом.

– Петре Николајевичу, – рекао му је он једном – погледао сам ваше интервјуе... Испоставља се да некако исто размишљамо.

– Не! – Петар Николајевич одмах поче да се опире. – Оче Димитрије, ја вам просто крадем мисли!

Зна се да је отац Димитрије имао смисла за шалу. Сећам се на снимању филма „Острво“ у хотелу, где су били танки зидови између соба, целим спратом се ори: „Ха-ха-ха-ха-ха“ – „Ха-ха-ха-ха“... Установио сам епицентар смеха, улазим код Петра у собу.

– Шта је?

А он седи заједно с Виктором Сухоруковом, окренуо се према мени, зајапурили су се од смеха, очи им сијају.

– Гледамо, – климају главом према екрану, – оца Димитрија, – и настављају да се цепају од смеха.

Петар је у шали оца Димитрија називао „чика Дима“. Отац Димитрије је долазио код њега у село. У прво време, кад је Петар тек замолио да их упознам сећам се да су се некако уздржано наклонили један другом. А касније су постали врло блиски пријатељи.

Уопште, Петар је имао таленат за дружење. И то како је умео то да ради представља редак дар

у наше време.

„Па можеш цео да се обложиш свећама, то свеједно неће бити хришћанство“

Многи су се окретали Богу захваљујући његовом стваралаштву. То је већ било својеврсна проповед. Једна парохијанка у манастиру ме је стално питала за њега. На крају сам се чак заинтересовао због чега пита. Одговорила је:

– Веру сам стекла захваљујући њему. Господ ме је позвао преко Петра Мамонова.

Још је чудно и то што ју је Господ довео управо у наш манастир. Кад је почела да долази код мене на исповест није знала да се Петар и ја дружимо. То је већ жена у годинама. Испоставило се да је видела филм „Острво“ и баш ју је тренутак кад се отац Анатолије попео на звоник и кад је почео да виче: „Госпoде, помилуј! Госпoде, опрости!“ погодио и почела је да долази у храм.

У току последњих година Петар је правио монодраме на духовне теме – рецимо, по преподобном Исаку Сирину, приређивао је стваралачке вечери и тамо је проповедао Христа. И то је било делотворније него кад свештеници говоре о вери. Пастири то треба да чине по дефиницији, али их углавном слушају или они који су већ учркљени или они који желе да поверују. А он се обраћао најширој публици.

На његовим наступима се окупљало више стотина људи. И он је говорио управо о суштини наше вере и сам је коментаришао све ове „свратити и упалити свећу“ и превелико уздање у фарисејске ритуале:

– Па можеш целог себе да обложиш свећама, то свеједно неће бити хришћанство.“

Сећам се како смо приреди-

ли сусрет у нашем омладинском клубу при Донском манастиру, сала је била препуна. Петар је говорио као у једном даху. Привлачио је омладину. Увек је био некако млад духом. У њега су се чак и пубертетлије-бунтовници просто заљубљивали, одмах су стицали поверење у њега.

Мати Марија (Скобцова) је рекла: „Боље је да човек буде се прави луд и јуродив него да пије чајић с просфорицом.“ То као да је речено о Петру Мамонову. Он је био ватрен.

Како духовни човек може самог себе да насмеје

У току последњих година из доласка у долазак је постајао све блажи и блажи, нежнији. Није се мењао толико споља, у манирима, колико су се у њему унутрашње осећали огромни помаци. То је заиста био духовни раст о којем сви ми толико много сањамо, о којем читамо у разним светоотачким књигама, а тако ретко реално осећамо у самима себи. Све као да у празном ходу врtimo у души: ово би требало учинити, ово... онако је требало да поступим, да прећутим... И сваки пут је пуцањ у празно. А он је могао да се држи: ако је овако речено у Јеванђељу, значи да тако треба поступати. Ето, то је било царски.

Али није му све то лако полазило за руком, већ кроз огромну борбу са самим собом, кроз превладавање себе. О себи је говорио: „Педесет година сам био урађен.“ Знате колико је ридео, вапио пред Богом, преклињао не устајући с колена: „Госпoде! Нећу! Али не могу! Помози ми,“ кад се рвао са страсним собом. Падао је, враћао се на старо. Али је поново устајао и поново је вапио!

Неки од бивших другова су

гунђали и изазивали су га:

– Па што се толико мучиш? С ким си то постао пајтос? С мо- насима? Па то су мрчањаци... – итд.

Али Петар је већ ишао тако да се није освртао (в. Лк. 9, 62). Иако је волео да буде ироничан према себи и у шали је почињао да рецитије: „Ја, ја, ја, ја-ја, ја, јајајаја!“ – и смејао се.

У стваралачком наслеђу Петра Мамонова нас очекује још мноштво открића

Последњи пут смо се видели 5. маја. Петар је био врло благ. Цитирао је свете оце, као увек у последње време. Пуштао је своје плоче. Код духовног човека, шта год да ради, чак и посредно, али се свима који долазе у додир с његовим стваралаштвом, одједном откривају духовни смисао и духовна реалност.

За живота није успео да изда плочу „Незнајка у Сунчаном

граду“ (крајем ове године треба да буде допремљен тираж из Немачке). Прво нисам баш најбоље схватио: „Шта је ово, – мислим, – старац се окренуо дечјим бајкама?“ После сам неколико пута слушао... „Види ти ово! Колико је то духовна ствар!“ Све ово је говорио тако да су се у његовом извођењу сви ови покрети људских страсти мрдали као гмизавци. Нису могли више да се сакрију испод маски, постали су очигледни. Тако да се дечја књига одједном претворила у поуку. Овај његов снимак о Незнајки (популарни књижевни јунак трилогије Н. Носова) има извесно духовно пуњење.

Претпрошле године је имао мождани удар. Касније се сећао да је већ одлазио и „било је тако добро...“ Међутим, на време су га спасили. И он је касније са ужасом признавао:

– И одједном сам схватио да

се поново враћам овом животу! Опет ће се сад одвијати концерти, врева... Колико ми се није враћало у овај свет!

После тога Господ му је дао да прослави и свој 70. рођендан, да сведе рачунице о свом животу. Он је тада дао врло много интервјуа. За неке ствари у свом животу се још јавно покајао. Овај човек је уз помоћ Божју успео да се стално молећи се Господу толико дубоко очисти да је био спреман за Царство Небеско – више га ништа земаљско није држало. Трезвен и светао. И исто толико ватрен!

Вјечнаја памјат.

Јеромонах Козма (Афанасјев)

Записала је Олга Орлова

8/27/2021

Преузето са сајта: www.pravoslavie.ru (српска верзија)

ЗОРИЦА НИКИТОВИЋ: СРБИ НЕМАЈУ САМО ДВОВЈЕКОВНУ ЈЕЗИЧКУ ПРОШЛОСТ ИСТОРИЈА СРПСКОГ ЈЕЗИКА У ШКОЛСКОЈ НАСТАВИ

У наставним програмима основне и средњих школа историја српског језика заступљена је са свега неколико наставних јединица које се углавном односе на Вука и реформу језика и описа.

Хронолошки гледано историју језика у датим наставним програмима можемо подијелити на период до Вука и послије Вука, што значи да смо свецијелу српску средњовјековну језичку прошлост именовали синтагмом *предвуковски период*. Шесто

година богате српскословенске прошлости преименовано је у ту синтагму која обухвата три језика који су самим тим међусобно и наопако изједначени по значају, ваљда равноправни бивајући по статусу мртвих језика: *српскословенски*, *рускословенски* и *славеносрпски*. У неколико часова ђаци од својих наставника добију презентацију таксативних чињеница, које нису на адекватан начин контекстуализоване и које суштински никад и не усвоје. Помињањем српског

средњовјековног језичког наслеђа у склопу предвуковског периода (јер овдје ни о каквом проучавању не може бити ријечи), пренебрегава се постојање шестовјековне традиције и континуитета најдужег књижевног језика у Срба. На тај начин, златни вијек српске књижевности, „век светлости“, тиме посљедично и језика (језика Светог Саве) кроз наставне програме задобили су статус музејских антиквитета, за ђаке сведених на апстрактне информације потен-

цијално усвојиве само на нивоу таксативних чињеница које се односе на хронологију писаних споменика. Историја српског језика у наставним програмима основне школе стала је у један једини „исход“: *Познаје основне етапе у развоју књижевног језика код Срба и најзначајније културноисторијске споменике*. Овакав исход, односно статус у коме најстарији књижевни језик код Срба није чак ни именован, природна је посљедица развоја стандардног српског језика након Вукове реформе којом је српски језички стандард конципиран на строго колоквијалној основи, а не на неком од вијековима постојећих књижевних језика. Тиме је, морамо признати, у односу на друге словенске народе, учињен потез без преседана и знатно осиромашена пуноћа српске културе.[1] Радикално одбацивање традиционалног богослужбеног језика и његово стихијско ишчезавање осиромашило је пуноћу српског идентитета. Српскословенски језик је најзначајнија културноисторијска вертикала српског народа, жила куцавица српског идентитета. Управо су на старословенском језику као заједничком језику свих Словена који се од 863. г. развијао као језик православног богослужења, на том језичком нивоу су установљени основни духовно-морални појмови историје нашег народа, који су данашњем нараштају готово непознати. Разумијевајући свијет у датим појмовима наши преци су постепено из вијека у вијек ширили свој животни простор, градили самобитну државност и излазили као побједници из најкомпликованијих историјских искушења. Да би се потпуно искористила стваралачка сила тих појмова морао би

се на свим нивоима образовања промијенити приступ црквенословенском језику, успоставити предавања црквенословенског језика као још живог и свештеног, бар лексичког нивоа српског језика. Образовани људи, а међу њима најпозванији управо јесу наставници и професори српског језика и књижевности, дужни су да се напорима стваралачке воље уздигну до духовног нивоа црквенословенског језика, а не да приземљујући узвишене појмове тог језика, привидно

Професор др Зорица Никитовић

их преводе на савремени језик, зато што су ти појмови суштинском својом непреводиви, *благородан, цјеломудрен, благодатан, богоносан*, и др. Истраживање које је обухватило неколико стотина испитаника филолошког усмјерења (2012), показало је да велики проценат студента и наставника не познаје значење појмова као што су: *Богочовјек, Богомладенац, благодат, спасење, смирење, цјеломудреност*, итд.

Може се примјетити да је у посљедњих двадесет година и у српској средини дошло до активизације, ресакрализације и ресемантизације црквенословенске лексике. Коегзистенција црквенословенског и стандардног српског језичког израза заправо никада није до краја прекинута у жанру богословске литературе. Сложенице

као творбена категорија и јесу специфична одлика ове литературе, која, у том смислу, показује непрекинуту традицију српскословенске писмености, која не само што усваја већ постојећи фонд лексема из црквенословенске писмености, већ и креативним односом према тој традицији – стварањем нових сложених ријечи. Тешко је замислити дјела П. П. Његоша, Лазе Костића, Момчила Настасијевића, Јустина Поповића, Николаја Велимировића без овог староставног лексичког слоја. Развијени језик развијеног народа веома је сложена појава у којој се налази много слојева и стилова општења. У најгрубљој подјели можемо издвојити свакодневно општење као основни ниво, и ниво вишег духовног поимања суштине свијета и човјека. И управо на том вишем нивоу језика сваки народ изражава своје темељне моралне појмове који се у скраћеном или упрошћеном облику преламају и на свим другим језичким нивоима, све до оног свакодневног. Важно је нагласити да је у црквенословенском језику очуван православни морал. Различити образовани слојеви у претходна два вијека улагали су велике напоре, који су нажалост уродили плодом, да поткопају и измијене духовно-моралне појмове одњеговане црквенословенским језиком. Свјесно и корјенито преименичење бројних појмова: *просвјећење, душа, спасење, смирење, гордост*, и др. (довољно је погледати једнојезичке рјечнике и објашњење тих појмова, *смирење* се данас доживљава као негативна особина, а *гордост* као позитивна).

Да се вратимо настави. Док би се проблем фонда часова и могао ријешити његовим повећа-

И да закључимо, Срби су народ са скоро миленијумском језичком прошлошћу. Судајући по наставним програмима за основну и средњу школу, Срби су народ са двовјековном језичком прошлошћу. Историја језика у наставним програмима основних и средњих школа заступљена је са свега неколико часова, „предвуковски“ период са два-три часа, и Вукова реформа са десетак, постоцима изражено на језичку прошлост Срба отпада 0,001 часова.

вањем, тако да се кроз више разреда проучава историја српског језика, дотле као тешко премостив проблем за наставнике остаје приступ наставној материји, контекст и тачка гледишта из које би се посматрале, презентовале и тумачиле одређене језичке чињенице.

Такође, ђаке веома касно упознајемо са појмом језичке прошлости. Умјесто у 8. разреду, када се у Републици Српској први пут обрађује историја језика, ту би границу требало помјерити на разредну наставу или бар на пети разред. Пошто се већ од петог разреда основне школе учи о Немањинима, турским освајањима и кључним догађајима из српске историје, ђаци би од тог узраста требало да уче да је њихов језик српски и да поступно усвајају најелементарнија знања из тзв. спољашње историје српског језика (нпр. први књижевни језик свих Словена, Свети Ћирило и Методије, најстарији српски споменици, прво српско писмо, језик у списима Светог Саве, језик Доситеја Обрадовића, језик Вука Караџића и сл.), да би стечена знања у осмом разреду била заокружена. Дјеца од малена (гледајући ХРТ) постављају питања како Хрвати говоре као ми, а језик им се не зове српски. Већина дјеце то примијети врло рано и мислим да би школа у том смислу могла реаговати прије 8. разреда, поготово што је родитељима сувише компликовано да одговарају на

таква питања дјеце.

Дакле, контекст и тачка гледишта из којих би се тумачила језичка прошлост у Срба не одвојиви су од друштвене стварности, од епохе, од књижевности. Истргнимо језик из контекста читаве средњовјековне епохе, добићемо мртав језик у непознатом руху црквенословенских графема. У циљу правога разумијевања тог периода, потребно је у потпуности промијенити приступ обради садржаја. Научне чињенице треба тумачити са тачке гледишта епохе средњовјековља, а не савремене секуларне тачке гледишта и потрошачког друштва. Успјешно читање и тумачење средњовјековне књижевности и њеног језика захтијева одређене претпоставке од којих је најзначајнија познавање хагиографско-литургијског етоса и слова и духа Светога Писма и дјела отаца хришћанског Истока. Духовни идентитет српског народа утемељио је родоначелник српске духовности Свети Сава и тој чињеници се у настави стално треба враћати. У Републици Српској кроз наставу вјеронауке ђаци су упознати са основним религијским појмовима што је плодно тло за представљање средњовјековне епохе и њеног језика кроз сакралне текстове: *Маријиног* или *Мирослављевог јеванђеља*, *Житија Светог Симеона* и *Светог Саве*, Доментијана и других аутора средњег вијека, чиме стижемо до другог услова за разумијевање средњовјеков-

не епохе, а то је да ђацима треба показати сваки овај језички споменик, али не као споменик, музејски антиквитет, већ као живи књижевни текст, одломак чији садржај је потребно прочитати и дуже се задржати на њему, да се схвати поента, смисао, да се разумије природа текста и језика који је другачији од језика књижевности писане стандардним српским језиком.

Лексички слој не мора увијек бити баријера разумијевању садржаја текстова писаних српскословенским језиком вишег стила (овдје остављамо по страни књижевне споменике односно текстове писане нижим стилем - *Повељу Кулина Бана* и сл.). Ђацима је потребно објаснити да најстарији лексички слој словенских језика представља прасловенска лексика. У истраживањима Р. М. Цејглин потврђено је да старословенски споменици садрже око 10.000 ријечи, од чега је половина њих прасловенско насљеђе (4500). То су ријечи чије је значење било разумљиво свим словенским народима и прије него што су Словени примили хришћанство. По примању хришћанства бројне лексеме су промијениле своје значење у складу са духом и словом Светог Писма, християнизирале се задобивши нову, хришћанску семантику и смисао. Истовремено, бројне ријечи су калкови, преводи са старог грчког језика, теолошки термини разумљиви и јединствени за читав словенски језички ареал. Када се ово има у виду, онда се може закључити да лексички слој не мора бити баријера разумијевању садржаја. Могуће је изабрати текстове у којима се значење већине ријечи разумије из контекста, док за пуни смисао текста можемо користити превод.

И да закључимо, Срби су народ са скоро миленијумском језичком прошлошћу. Судаћи по наставним програмима за основну и средњу школу, Срби су народ са двовјековном језичком прошлошћу. Историја језика у наставним програмима основних и средњих школа заступљена је са свега неколико часова, „предвуковски“ период са два три часа, и Вукова реформа са десетак, постоцима изражено на језичку прошлост Срба отпада 0,001 часова.

Сматрамо, прво, да је неопходно већим фондом часова заступити тзв. спољашњу историју језика. Затим, на млађем узрасту, у разредној настави, увести основне појмове спољашње историје језика, те промијенити приступ обради градива, кроз најмање три начина: 1) увести у наставу текстове на српскословенском језику; 2) илустровати ђацима да језик није баријера која их одваја од богате цркве-

нословенске традиције; 3) контекстуализовати најважније појмове споменика који припадају сакралном жанру.

Уколико учење чињеница језичке прошлости сведемо само на етапе у развоју књижевног језика код Срба: српскословенски, рускословенски, славеносрпски, и потом Вукова реформа, сводимо Србе на народ стар само два три вијека. Будући да је предмет Српски језик стожерни носилац националне културе, његовој прошлости потребно је дати више простора, пажљиво бирајући текстове код којих језик није баријера разумијевању садржаја. У супротном кроз програме основне и средње школе сами себе по питању језика свели смо на народ без историје.

Проф. др Зорица Никитовић је ванредни професор на Филолошком факултету у Бањој Луци. Председник је Друштва наставника српског језика и књижевности и уредник часописа

„Прилози настави српског језика и књижевности“.

Током 19. вијека српска књижевнојезичка реформа могла је да се одвија на сличан начин као и руска у 18. вијеку стандардизовањем славеносрпског језика уз одређивање удјела српскословенских обиљежја и отварање простора за народне језичке црте. На тај начин избјегло би се питање континуитета у односу на дотадашњу скоро седмовековну непрекинуту књижевну и духовну традицију (укључујући и отуђивање од властитог богослужбеног језика). Нормирањем књижевног језика на славеносрпској основи био би избјегнут сваки повод за покушаје стварања јединственог књижевног језика Срба и Хрвата са свим потоњим из њих проистеклим посљедицама (Кончаревић 2010).

Извор: Стање Ствари (<https://stanjestvari.com/2016/06/12/nikitovic-srpska-jezicka-proslost/>)

ПРИКАЗ КЊИГЕ

ПУНО ЛИЈЕПНИХ И НЕПРИЈАТНИХ РИЈЕЧИ ХРИСТО ЈАНАРАС, ПРОТИВ РЕЛИГИЈЕ, ЛОС АНЂЕЛЕС – ВРЊЦИ, 2019. ГОДИНА

Најмилитантнији антителистички режими прошлог стољећа нису дали оштријег антирелигијског писца од човјека чије дјело је јеромонах Иринеј (Буловић) прије пет деценија у *Теолошким погледима* – у првом српском приказу личности и стваралаштва тада младог Христа Јанараса – назвао прољећем теологије наше Цркве, уз упечатљиву напомену да понекад *исувише смјело рукује светотачким насљеђем*. Наслов по-

следње књиге осамдесетшестогодишњег Христа Јанараса, обученој у српски језик трудом ђакона Бојана Радичевића, одговара цијелом пишчевом опусу. Јер, и када је тумачио *Љествицу* Преподобног Јована Синајског, и када је огледао философију Мартина Хајдегера у богословљу Светог Дионисија Ареопагита и Преподобног Максима Исповједника, и када је поредио онтологију Цркве и онтологију јереси, Христо Јанарас је увијек

водио свој рат против религије. Радикално је разликовао вјеру Цркве и религију. Писао је да вјера Цркве нема ништа заједничко са религијом. Или, прецизније: све што вјера Цркве јесте – религија није. Јанарас је – попут Александра Шмемана, који је знао да напише да *тамо гдје вјера слаби јача религиозност* – највећу опасност за Цркву видио у њеној религизацији. Шта Јанарас подразумејева под религизацијом вјере Цркве? Ако

је нужно одговорити једном реченицом, одговор би био да је религизација негирање (павловског) искуства Цркве: спасење је ничим заслужени дар Господњи, и пребивање у заједници је истозначно са пребивањем у истини.

Мисао Христа Јанараса се, дакле, темељи на два исповиједања Апостола Павла. Прво исповиједање је да спасење јесте дар Господњи, а не наше постигнуће. *Јер сте благодаћу спасени кроз вјеру... /Посланица Ефесцима 2, 8/ Друго исповиједање је да се истиновање поистовјећује са заједничарењем. Јер нико од нас не живи самоме себи, и нико не умире самоме себи... /Посланица Римљанима 14, 7/. Религизација вјере Цркве негира ова становишта Апостола Павла: спасење престаје бити ничим заслужени дар, а други постаје терет.*

Вјера је однос са Господом који је одређен љубављу. Религија је однос са Господом одређен интересом. Израз вјере је подвиг чији једини мотив је заједничарење са Господом и ближњим. Израз религије је подвиг чији једини мотив је обезбјеђење спасења. Врлина у вјери Цркве је љубећи покрет ка Господу и ка човјеку. Врлина у религији је покрет којим плаћамо избављење. Јанарас – како би истакао да једини циљ човјека који исповиједа вјеру Цркве јесте пребивање са Господом – позива у помоћ Светог Исака Сиријског: *Благословена је почасти Господа који отвара пред нама врата, како ниједну жељу не бисмо имали, осим жеље за Њим. И опет вриједи поновити: осим жеље за Њим.*

Религизација Цркве поистовјећује се са индивидуализацијом вере, подвига и Евхаристије. Вера се своди на индивидуална убеђења, подвиг на индивидуалну етику, а Евхаристија на индиви-

дуалну дужност. Јанарас истиче да је вјера Цркве однос човјека са Господом, ближњим и творевином. Однос је утемељен у вјери. Вјера се изражава у односу. Подвиг је љубеће себепредавање другом и самоограничење ради другог. Евхаристија је сабирање дјецe Господње око Његове Трпезе. Дакле, религизација Цркве, односно њене вјере, њеног подвига и њене Литургије негира превасходну димензију живота Цркве: љубећи однос.

Живим у Цркви зато што

Христо Јанарас

волим и зато што сам вољен. Постојање је одређено односом – неограниченом слободом љубави.

Радикално разликовање вјере Цркве и религије свој еквивалент проналази у дихотомији између личности и индивидуе. Личност је човјек који своје постојање и дјелање одређује односом са Господом и ближњима. Индивидуа је човјек који своју егзистенцију и етос детерминисе задовољењем својих психолошких, религијских, материјалних и биолошких потреба. Личност свој смисао проналази у служењу Господу и ближњем. Јанарас њен начин постојања назива личнос(т)ним. Индивидуа свој смисао проналази у подјармљивању Господа и ближњег себи. Јанарас га назива индивидуоцентричним. Индивидуо-

центрични начин постојања је усмјерен на себе. Личнос(т)ни начин постојања је усмјерен на Другог и друге.

Поред нескривеног разликовања личности и индивидуе, богословље Христа Јанараса је обиљежено и наглашеним супротстављањем личности и природе. Најоштрији у осудама односног супротстављања је био Николај Лудовикос, који је у Јанарасу видио најбољег (невсјесног) ученика Владимира Соловјева, руског филозофа са чијим насљеђем се још рве богословље наше Цркве. Тачно је да се може стећи утисак да – попут вршњака му Јована Зизјуласа – јелински богослов поистовјећује личност са благодаћу, а природу са нужношћу, али тешко ће остати необориви аргументи о Јанарасу као филозофском потомку Соловјева, чија софиологија остаје лавиринт у којем се губи разлика између Нетварног и тварног, а без које напуштамо границе Цркве.

Историјски посматрано, Јанарас први покушај религизације Цркве види на почетку њеног историјског хода. Апостолски сабор у Јерусалиму средином првог стољећа је био сазван да би Црква нагласила да спасење не дарује старозавјетни Закон. *Најдоследнија верност одредницама Завета нема егзистенцијалне последице по човека већ предображава и припрема све оно што Црква благовештава кроз Исуса Христа као Нову твар.* Јанарас у јудејствујућима са којима је Апостол Павле водио борбу види трајно искушење религизације Цркве, јер они спасење траже у мерљивим заслугама, а не у љубећем самопредавању и самоприношењу Господу и ближњем. *На Апостолском сабору, Црква је одбацила први и отворени зах-*

тев за њеном религизацијом. Одбила је да своју јеванђељску наду потчини индивидуоцентричним сигурностима које пружа Закон и обрезање. Избегла је замку јуридичких претпоставки спасења.

Лијепа илустрација преваге вјере или религије, односно личнос(т)ног или индивидуоцентричног се налази у поглављу о власти. Јанарас ће написати да *потреба за влашћу – која сеже до маније – је пројава нагона за доминацијом. Вршење власти задовољава неки нагонски, инстинктивни захтев, толико суштински за природну законитост, да је испуњавање, то јесте остваривање тог захтева, праћено изобиљем психосоматског развеселавајућег уживања.* Није нам познато да је неко прије Јанараса подвукао паралеле између Евхаристије и службе власти у Цркви. Темељећи своје виђење на стиховима из Јеванђеља по Марку у којима се

власт у Цркви представља антиподом власти у свијету, Јанарас ће написати да *без оповргавања одредница феномена власти нема догађаја Цркве, као што је нема ни без Евхаристије.* У Литургији твар Господња досеже циљ ради којег је саздана: она благодаћу Господњом бива Тијело Богочовјеково и Крв Његова. У Цркви служба власти постаје онаква какву је Господ хоће: *служење онима над којима нам је власт повјерена.*

Поглавље у којем аутор изриче своје судове о Филокалији – утицајној антологији сачињеној од поука тридесет петорице јелинских отаца од IV до XV стољећа – спада међу најсмјелије редове Христа Јанараса. *Проучавање Филокалије води нас до изненађења: читалац запањен уочава да из пет томова грчког изворног текста Филокалије изостаје било какав навод о догађају Цркве. Ријеч Црква*

се ниједном не користи да би се њом означило евхаристијско Сабрање. Учесће у догађају Цркве на страницама Филокалије се у потпуности пренебрегава – нема ниједне алузије да је управо то учешће оно што чини јеванђељско спасење. Јанарас ће написати да су мисли подвижника које су сабране у Филокалији истргнуте из контекста богословског исказа њиховог подвига, тако да је и светоотачку поуку могуће религизовати.

Свака нова књига Христа Јанараса је празник за богословље, културу и језик у којем се појављује, иако ниједна његова страница није без непријатних ријечи уху навиклом да вјеру Цркве не доживи као смислотворећи покрет ка превредновању – како би казао Јанарасу омиљени Фридрих Ниче – сопственог постојања.

Срђан Мاستило

НАЈАВА НОВОГ ИЗДАЊА

У ИЗДАЊУ ИЗДАВАЧКЕ КУЋЕ ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ „СИНАЈ“, УСКОРО ИЗ ШТАМПЕ ИЗЛАЗИ НОВИ ПРЕВОД КЊИГЕ ОЦА СЕРАФИМА РОУЗА „НИХИЛИЗМ – КОРИЈЕН РЕВОЛУЦИЈЕ НОВОГ ДОБА“

ПРЕДГОВОР ПРВОМ ИЗДАЊУ

У подрумском стану, који се налазио у близини центра Сан Франциска, раних шездесетих година прошлог вијека, Јуџин Роуз, потоњи отац Серафим, сједио је за столом прекривеним гомилом књига и хрпом папирних фасцикли. Соба је била увијек мрачна, јер је свјетлост једва допирала кроз прозор. Неколико година прије него што ће се Јуџин доселити, десило се убиство у тој соби. Неки су чак

говорили да у њој обитава зао дух. Али је Јуџин, као насупрот овом духу, а и све мрачнијем духу града у коме је живио, имао један зид прекривен иконама, испред којег је увијек треперила црвенкаста свјетлост кандила.

У овој соби Јуџин је почео да пише монументалну хроничку рата савременог човјека против Бога: човјековог покушаја да уништи стари поредак и подигне нови без Христа,

да порекне постојање Царства Божијег и да умјесто њега подигне своју овоземаљску утопију. Овај пројекат који је он замислио добио је наслов „Царство човјечије и Царство Божије“.

Само неколико година прије овога, Јуџин је и сам био у замци царства човјечијег и патио се у њему. И он је био у рату против Бога. Одбацивши у младачком узрасту протестантско Хришћанство као слабо и неефи-

касно, узео је учешћа у боемској контракултури педесетих година прошлог вијека, а на крају је уронио и у источњачке религије и философије, које су училе да је Бог крајње безличан. Попут апсурдистичких умјетника и писаца свог времена, експериментисао је са лудошћу, ломећи процесе логичког мишљења, као пут којим се „прелази на другу страну“. Ишчитавао је ријечи лудог „пророка“ нихилизма, Фридриха Ничеа, док му те ријечи нису почеле одзвањати у души са електричном и пакленом силом. Свим средствима, тежио је да својим умом задобије истину или стварност. Али, све је то завршено без успјеха. Био је сведен у такво стање очаја, за које је, када је касније био упитан да га опише, могао само да каже: „Био сам у паклу“. Опијао се и хрвао са Богом за Кога је тврдио да је мртав, бацао се на под вршетећи на Њега да га остави на миру. Једном док је био у алкохолизованом стању, написао је сљедеће: „Ја сам болестан, као што су болесни и сви људи који су одсутни из љубави Божије“.

„Атеизам“, писао је Јуџин у каснијим годинама, „истински егзистенцијални атеизам који гори мржњом, према наизглед неправедном и немилосрдном Богу, је духовно стање. То је истински покушај да се хрве са Богом Чији су путеви неизрециви и за највеће вјернике, а таква борба је више него једанпут знала да доведе до заљепљујуће визије Онога Кога истински атеисти заиста траже. Христос је Онај који дјелује у овим душама. Антихриста нећемо најприје наћи код великих негатора, већ код малих потврдителја код којих је Христос само на уснама. Ниче који је самог себе назвао Антихристом, тиме је доказао своју огромну

глад за Христом...“

У оваквом стању интензивне глади налазио се Јуџин у касним педесетим годинама двадесетог вијека. Ионда, попут изненадног вјетра, у његов живот је ушла стварност коју никако није могао да предвиди. Пред крај свог живота сјетио се тог момента:

„Много година у мом истраживачком раду био сам поносан што сам „изнад свих традиција“, али, опет, некако и вјеран им... Када сам посјетио православну цркву, то је било само да бих се упознао са још једном новом „традицијом“. Ипак, када сам, по први пут ушао у православну цркву (руску православну цркву у Сан Франциску), догодило се нешто што нисам искусио у будистичком или у неком од источњачких храмова. Нешто је у мом срцу рекло да је ово „дом“ и да је моја потрага завршена. Нисам, додуше, знао шта то значи, будући да ми је служба била прилично чудна, и на језику страном мени. Почео сам чешиће да похађам службе Православне цркве, постепено учећи њен језик и обичаје. Са мојим отварањем Православљу и православном народу, нова идеја се родила у мојој свијести: да Истина није само апстрактна идеја, виђена и знана само уму, него да је она нешто лично – чак и Личност – виђена и љубљена срцем. Тако сам упознао Христа.“

Радећи у свом подрумском стану на књизи „Царство човјечије и Царство Божије“, Јуџин се још увијек хватао у коштац са оним што је пронашао. Дошао

је до истине у неискривљеном Лику Христовом, онако како је Он сачуван у источној Православној цркви. Ипак, тежио је да уђе у оно што је он називао „срцем срца“

те Цркве, у њену тајанствену димензију, а не у њен досадни, овосвјетовни организацијски аспект. Жудио је за Богом, и желио Га страствено. Његови списи из овог периода су једна врста катарзе, средство изласка из неистине, из подземне таме у свјетлост. Иако су много више философски по тону у односу на његова каснија дјела, ови рани списи су порођени из интензивне патње, која је још увијек била свјежа у његовој души. Било је скроз природно што је више писао о Царству човјечијем, у којем се патио цијелог свог живота, него о Царству Божијем, које је до тада видио само крајичком ока. Још увијек је Царство Божије посматрао кроз призму Царства човјечијег.

Од свих четрнаест поглавља која је Јуџин планирао да напише за свој *magnum opus*, само седам је откуцано у комплетној форми. Остатак се налази у рукописној форми. Седмо поглавље, које овдје представљамо, тиче се философије нихилизма.

Нихилизам – вјера у то да не постоји апсолутна истина, да је свака истина релативна – је, према Јуџиновом тврђењу, основна философија XX вијека. „Десило се у наше вријеме, да је тако раширено и распрострањено, темељно и дубоко у срца свих живих људи, ушла мисао да нема више „фронта“ на којем би се могло борити.“ Срце ове

философије, говорио је Јуџин, најјасније је изразио Ниче, али и један од књижевних ликова код Достојевског, реченицом: „Бог је мртав, дакле, човјек постаје Бог и све је могуће“.

Из личног искуства, Јуџин је вјеровао да се савремени човјек не може у потпуности вратити Христу уколико не постане свјестан, колико су далеко он и друштво отпали од Њега, а то је, да се најприје суочи са нихилизмом у себи. „*Нихилизам нашег доба егзистира у свему*“, писао је он, „*а они који не одаберу да се, уз помоћ Божију, са њим боре, у име пуноће у Бићу Бога Живог, већ су, од стране тог нихилизма, прогутани. Доведени смо до ивице амбиса ништавила и, било да препознајемо његову природу или не, ми ћемо кроз склоност ка свеприсутном ништавилу у нама самима њиме бити захваћени изван сваке наде на искупљење, изузев ако се будемо држали пуне и сигурне вјере (која, 'сумњајући, не сумња')* у Христу, без Кога смо заиста ништа.“

Као писац, Јуџин је осјећао обавезу да позове своје савременике да се врате назад из тог амбиса. Он је писао, не само због своје личне жеље за Богом, већ и због бриге за друге који су за Њим жудјели – чак и за оне који су, слично њему и ономе што је он некада чинио, због своје велике жеље за Њим, одбацили Бога и ратовали против Њега.

Ослободивши се бола у свом срцу, изашавши из таме свог прошлог живота, Јуџин се обраћа савременом човјечанству, које се налази у том истом болу и тами. Сада, три деценије након што је написао ово дјело, док силе нихилизма и антихришћанства још дубље задиру у срж нашег друштва, његове ријечи су потребније него икада.

Будући да се и сам борио против нихилизма у себи, он је у стању да нам помогне да и сами не будемо заробљени у његов дух, који уништава душу, и да нам помогне да се држимо Христа, Вјечне Оваплоћене Истине.

Монах Дамаскин (Христенсен)

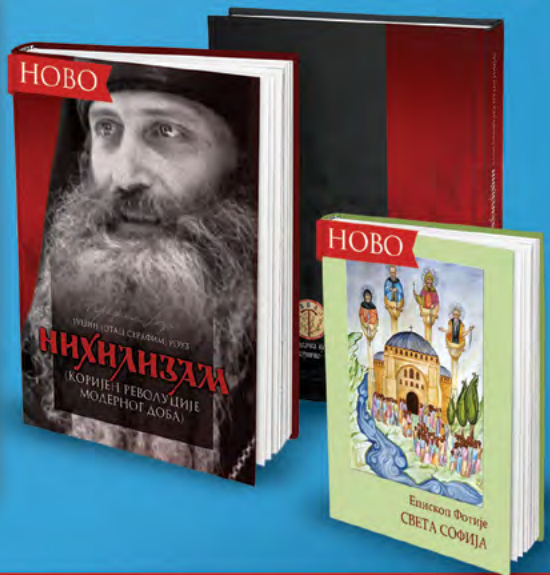
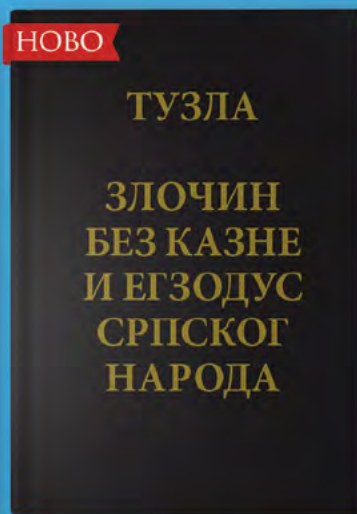
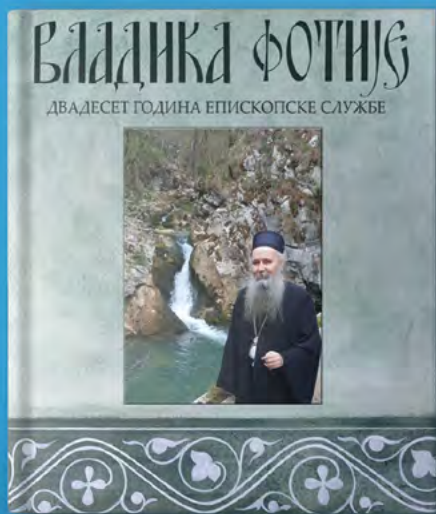
ПРЕДГОВОР НОВОМ ИЗДАЊУ

Књига „Нихилизам – коријен револуције модерног доба“ је дјело чувеног православног мислиоца са Запада и свештеномонаха оца Серафима Роуза. Иако је, бавећи се православним издаваштвом, написао доста текстова теолошке и духовне садржине, књига која је пред нама је можда од највеће важности. Њен значај се нарочито огледа у времену у којем ми живимо, јер су данас више него икада нападнуте све вриједности које су некада баштинили народи са хришћанским наслеђем. Бог, Црква, брак, породица, мужевност и женственост (разлика у половима), родитељство, достојанство људске личности, морална чистота, живот који има виши смисао и који бива покренут узвишеним идеалима... све су то вриједности које данас, како у јавном научном дискурсу тако и у популарној култури, бивају потпуно презрене и одбачене, а на њихово мјесто се полако, али сигурно, постулирају вриједности које нису ништа друго до њихове карикатуре. Те нове вриједности појављују се као изданци невјеровања савременог човјека у Апсолутну Истину, тј. у Бога. На сав глас се пропагира да је све релативно и да се све мијења. Ништа није постојано, ништа није коначно и све под-

лијеже експериментисању, јер истина, ријечима „пророка нихилизма“ Ничеа - „не постоји“. Од политике, науке, умјетности, спорта, образовања, породичног и личног живота, па све до најситнијих пора друштвеног живота, све бива захваћено овом духовном гангреном, коју је писац редова који су пред Вама назвао – нихилизам. Будући да се полази од претпоставке да не постоји Апсолут тј. Бог, на његово мјесто постављено је ништавило, *nihil*. Ништа више нема виши смисао, све је дозвољено и све је могуће.

Отац Серафим Роуз указује на све опасности оваквог духовног става и расположења. Ипак, он не само да дефинише проблем, него указује и на пут за излазак из њега. Тај пут је повратак Истини која се чува унутар Православне цркве. Њено двије-хиљадугодишње духовно искуство, њене св. тајне, њено непоколебљиво и досљедно стајање у Истини Која је Господ Исус Христос, Који је Исти јуче, данас и у све вијекове вијекова, је сигуран пут који изводи из тамница нихилистичког бесмисла и амбиса који је тако халапљиво разјапио своје чељусти смрти и погибјељи над савременим човјечанством. Иако се тренутно чини да зло и бесмисао побјеђују, отац Серафим нас тјешти и указује да је велика и непобједива хришћанска Истина да не постоји крајње уништење; сав нихилизам је узалуд. Против Бога се може борити: то је једно од значења савременог доба; али Он је неосвојив, и од Њега се не може побјећи: Његово Царство ће трајати вјечно, и сви који одбацују позив у Његово Царство заувјек ће горјети у ватрама пакла.

Бојан Чечар, протођакон

ЖИВОТВОРНИ ИСТОЧНИК

ИЗДАЊА ИЗДАВАЧКЕ КУЋЕ ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ „СИНАЈ“

Владика Фотије

ЦРКВА

Оци рекоше
Да Цркву као Тело Христово
треба поштовати,
јер нас томе Писмо учи,
чувајући нас
од људских тумачења.

По Оваплоћењу Господа
У Телу-Цркви видимо,
У којој је свака крштена душа,
а сви заједно
народ Божији јесмо,
радујући се томе Дару,
радошћу неисказаном.

Шта је Црква,
тек ће се у вечности открити,
а сада нам узрастање предстоји,
да достигнемо
меру раста висине Христове
и циљ живота нашега
остваримо.

ЕПАРХИЈА
ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКА

ЖИВОТВОРНИ
ИСТОЧНИК

www.eparhijazt.com